

Kezdeményező kistérség és demokráciakísérlet

A Sárvíz kistérség és Aba nagyközség közös modellje¹

Kossa Lajos - Varga Csaba

1. Bevezetés helyett

Az előnytelen helyzetű magyar falvak és kistérségek hátránya legalább két különböző típusú problémahalmazt jelez. Élesen más a *helyzetből* és a *mentalitásból* fakadó hátrány. *Kétszeres hátrányról* akkor beszélhetünk, ha a települések *egyszerre* rossz helyzete és kedvezőtlen mentális állapota miatt vannak tartós lemaradásra ítélve. A jövőtlen helyzet is különböző típusú folyamatokat takar, hiszen az előnytelen földrajzi helyzet, a szerencsétlen gazdaságtörténeti pozíció, a társadalomfejlődési lemaradás vagy a tudásfelhalmozás és tudáshasznosítás gyengesége külön-külön is, de különösen együtt *erős hátrányos helyzetet* okoz. A *kedvezőtlen mentális állapot* is számos tényezőtől áll össze, például a helyi társadalom szétesettségével gyakran együtt járó belharcokból és cselekvésképtelenségből vagy a választott önkormányzati testület marakodásából és a polgármester kreativitásának teljes hiányából.

A megmaradt posztfeudális falvak és kistérségek helyzete sokszor különösen reménytelen, mert az erős hátrányos helyzetnél is kiábrándítóbb az *erős hátrányos mentalitás*. Gyakran viszont az önmagában kitörési pályát kínál, ha ilyen településeken - akár a sokszorosan is hátrányos pozíciók ellenére is – egy vagy több polgármester és környezete, a helyi vállalkozók egy része, vagy legalább néhány értelmiségi *problémamegoldó kreativitásra* képes. Egy ilyen jellegű cselekvőképesség akkor igazán eredményes lehet, ha találkozik az *információs és innovációs kor* megértésével, az adódó új lehetőségek kihasználásával.

Ha valaki kicsit is ismeri Fejér megye gazdasági-társadalmi helyzetét, nem nehéz felmérnie, hogy a megye déli kistérségei, avagy a Székesfehérvártól délre eső kisebb-nagyobb falvak alapvetően még mindig *posztfeudális, vagy posztagrár övezet* képeznek. Számunkra elve feltevés volt, hogy a továbbélő posztfeudális környezet az új század elején számos *előnyt* is jelent, mert a hagyományok megtartása, a fenntartható fejlődés ígéretes előfeltételei, a helyi társadalmak részleges belső kohéziója jó kiindulópontot adhatnak egy *tudásközpontú és tartósan fenntartható fejlődés* számára.

Aba nagyközség *távrolról nézve* akár úgy is látszódná, hogy ezen a településen feltehetően egyaránt jelen van legalább a részlegesen hátrányos helyzet és a hátráltató mentalitás. Ha jobban belegondolunk, s óvatosabban fogalmazunk, azt gondolhatjuk, hogy Aba a gyenge hátrányos helyzet és a gyengén hátrányos mentalitás jellemző típusa lehet. Aba viszont *közel nézve* meglehetősen más képet mutat, mert a várakozáshoz képest *erős pozitív mentalitás és egyre kedvezőbb helyzet* jellemzi, holott a faluszerkezet zavarossága, a központnélküliség egyelőre még nem változott meg.

A sárvízi kistérség és Aba földrajzi helyzete az elmúlt tíz évben *ígéretessé* vált, mert nincs túl közel a megyeszékhelyhez, és nincs túl távol Székesfehérvártól, ami jelenleg éppen prosperáló globális alközponttá válik. Ha ez a nagyváros tartósan jó helyzetben marad, akkor ez egyrészt a zöldövezeti Aba számára egy *természetközpontú lakóparki* szerepet kínál, másrészt a repülőtér és a hozzákapcsolódó ipari-technológiai park létrejötte Abát is (a

---

¹ A tanulmány megírásában részt vett Szász Péter és Bíró László, valamint Szalai Olga.

kistérség központjaként is) integrálhatja a *tudásalapú gazdaságba*. A globális folyamatok néhány elemének helyi adaptálása mellett – köszönhetően az önkormányzati testület, a helyi értelmiség jónéhány tagja és kitüntetetten a polgármester kreatív mentalitásának – létrejönnek vagy körvonalazódnak az abai *lokális egyediségek*. Ezek azok a fejlesztési eredmények és elképzelések, amelyek Abát más sikeres településsel összehasonlítva is sajátos *egyéni arculattal* látják el.

Ilyen például a regionális szerepet is betöltő művészeti iskola, a vonzó falusi turizmus kínálat és turizmus park terv, a helyi társadalmi szerződés és demokráciakísérlet, a kistérségi szerepet ellátó teleház és információs központ, a vállalkozói ház, a tervezett kézműves park, a most megszülető faluközpont, agrárklaszter, a tervezett intelligens családi házak csoportja, a helyi Internet és televíziós szolgáltatás és sok minden más. Aba tehát szervesen fejlődési pályán halad az *intelligens várossá* válási úton.

Hasonló helyzetben van a *sárvízi kistérség*, amely két éve önállósult, s a települések elsősorban a székesfehérvári kistérségből váltak ki. Először is fontos megemlíteni, hogy a sárvízi kistérség létrejöttét alapvetően előkészítette és elfogadhatóvá tette az ezredforduló előtt és után végigvitt *tervezési-programozási modell*. 2003 elején készült el az intelligens (információs társadalom) sárvízi kistérségi stratégiája, amely önmagában azért is feltűnést keltett, mert egyrészt az országban az elsők között született meg, másrészt akkor még nem lehetett tudni, hogy önálló statisztikai kistérséggé válhatnak-e.

Az intelligens kistérségi stratégia szerint a sárvízi kistérség *területi érdeke* a következő: 1. A Sárvíz kistérség (relatív) önállóságának megszilárdítása, 2. A megyei információs társadalom fejlesztés keretében a három-öt intelligens kistérségi mintaprojekt egyike (sőt: vezető modellje) a sárvízi kistérségben valósuljon meg; 3. Közvetlen kapcsolódás legyen a regionális információs társadalomhoz és gazdasághoz; 4. A tudásalapú gazdaság egységes infrastrukturális és társadalmi feltételrendszere teremtsé meg a kistérségben.

Szemünk előtt egy olyan vízió, olyan jövőkép lebeg, amely Abát a tízes évekre az egyik *legvonzóbb (tudásvezérelte) kisvárossá*, a sárvízi kistérséget pedig *az egyik dinamikus fejlődő (hagyomány és jövőközpontú) kistérséggé* teheti.

2. Aba és a sárvízi kistérség helyzetképének bemutatása

Aba – a települések névsorában elfoglalt helye miatt – Magyarország *első települése*.

Békés dunántúli nagyközség, amely rövidesen kisváros lehet. Egyike Fejér megye déli részének halmozottan hátrányos falvai közül. Senki nem nagyon ismerné nevét a megyén túl, ha az elmúlt években nem tűnt volna ki stratégiai szándékaival és kreatív magatartásával. Ezzel sikerült például kivívnia a csatornázáshoz szükséges állami támogatást. Aba 2004-től az önállóvá vált Sárvíz kistérség központja.

Aba helyzetét földrajzi fekvése, a megyeszékhely közelsége és a község közigazgatásilag *hármastagoltsága* határozza meg. A község három, területileg egymástól jól elhatárolható településből áll: Aba, Belsőbáránd, Bodakajtor. Mindhárom egység sajátos adottságokkal járul hozzá, s ennek megfelelően egyedi funkciót tölt be a község életében.

Lakóinak száma közel 4600. Aba nagyközség és a Sárvíz kistérség népességének alakulására Székesfehérvár közelsége pozitívan hat. A kistérség településein a negatív szaporulatot a bevándorlások száma ellensúlyozza. Abán a vándorlási különbözet mellett pozitív irányt mutat a természetes szaporulat is. Továbbá a népesség folyamatos mozgásban van. Az elmúlt öt évben a lakosság 12 százaléka cserélődött le. A demográfiai adatok tükrében Aba népességmegtartó ereje jónak mondható és földrajzi elhelyezkedéséből adódóan kellő vonzerővel bír a kistérségen belül.

Aba nagyközség a 63 sz. főútvonal mentén, Székesfehérvár és Sárbogárd között terül el, a Sárvíz völgyében. A térség úthálózata jó. A térség vasúti úton a Székesfehérvárt Sárbogárral összekötő vonalon is megközelíthető. S bár a jelenlegi tömegközlekedés elsősorban a rendszeres autóbusz járatokra terelődött át, a vasútvonal jelenléte értékes adottság Aba és a térség gazdasági fejlesztése szempontjából. Különös tekintettel a börgöndi repülőtérre.

A térség közúthálózatának fejlesztése szempontjából sokat javíthat a Fejér megyét nyugat-kelet irányban átszelő transeurópai autópálya megépítése.

Az elmúlt évtizedben a legnagyobb fejlődést a közműrendszer kiépítésében érte el a térség. Ma már a község 98 százalékos kiépítettségű vezetékes vízhálózattal, valamint vezetékes földgázzal rendelkezik. A vezetékes vízellátásba bekapcsolt háztartások számát illetően az ellátottság messze meghaladja a megyei és a székesfehérvári kistérség (63, 4 %) átlagát. Az önkormányzat a vezetékekkel együtt négy saját kutat is kiépített. A vezetékes földgázt fogyasztó háztartások aránya 63 százalék. A vezetékes telefon hálózat a Sárvíz kistérség minden településén kiépült. 1000 lakosra 243 fővonal jut. A mobil telefonok széleskörű elterjedése következtében általánosan megállapítható, hogy országsszerte csökken a vezetékes vonalak iránti igény.

Az Internettel összeolvadó kábeltévé rendszer, a település minden lakója számára hozzáférést biztosít a helyi információkhoz és a világhálóhoz. Abán a helyi televíziózás kezdete a 90-es évek elejére nyúlik vissza. A Sárvíz TV (helyi tévé) 1999-ben indult újra. A műsorszórás heti rendszerességgel történik. Abán a kábeltévé tulajdonosa 100 százalékban az önkormányzat. Ez egyben azt is jelenti, hogy az előfizetésből befolyó pénzekkel az önkormányzat gazdálkodik. Aba saját stúdióval is rendelkezik. A kábel tv jelenleg 626 lakott ingatlanba van bekötve.

A nagyközség saját honlappal rendelkezik, amelynek gondozása a helyi teleház feladata: www.aba.hu. A község minden lakójának van e-mail címe, azoknak is, akik ma még nem rendelkeznek saját Internet hozzáféréssel. Az abai teleház civil kezdeményezésre született meg és működtetését ma is a Vitalitás Egyesület látja el. A teleházak feladata az Internet-hozzáférés és az elektronikus levelezés. Ezen túl szolgáltatásaik többnyire tanácsadással, az oktatással, pályázati figyelemmel valamint irodatechnikai szolgáltatásokkal egészülnek ki.

Az Abán működő vállalkozásokat az aránytalanul magas egyéni vállalkozók és őstermelők száma (82 %) jellemzi. Ez az arány az egész Sárvíz kistérségre jellemző (80 %). A gazdasági élet két meghatározó területe a lakossági ellátást biztosító kereskedelmi és szolgáltatói szféra valamint a mezőgazdaság. Abán jelentősebb ipari tevékenység nem folyik.

A helyi gazdaság legfontosabb szektora a mezőgazdaság. A kistérségben működik a megyei mezőgazdasági vállalkozások fele és az élelmiszer feldolgozó kapacitások egy negyede. A térségre ma a szántóföldi művelés jellemző. A térségben megközelítőleg 20.000 ha termőföld van, amelynek 64 százalékán gabonát, elsősorban kukoricát és búzát termelnek. A rendszerváltást követő privatizációs folyamat következtében a térségben a magántulajdon vált meghatározóvá.

Aba és a Sárvíz kistérség turisztikai értékekben gazdag terület, kihasználtsága adottságainál jóval gyengébb. A megyei és regionális idegenforgalmi mozgásokat figyelembe véve a térség elsősorban a Székesfehérvárra érkező turisták rövid, célprogramokra érkező csoportjaira számíthat.

A hagyományos üdülést és pihenést napjainkra felváltotta az „élmény turizmus”. Ennek a tendenciának következménye a falusi turizmus terjedése. Aba és a Sárvíz kistérség a következő kategóriákban lehet versenyképes: a kulturális turizmus, a gyógyturizmus, a kongresszusi turizmus valamint a gasztronómiai érdekességre építő turizmus tekintetében, egyre nagyobb az érdeklődés a sporttevékenységgel és kulturális rendezvényekkel összekötött

néhány napos programok iránt és külön kategóriát képvisel az ismereteket bővítő, tudást fejlesztő turizmus.

A kistérség egyik legjelentősebb turisztikai értékét képezi a Sárvíz–völgye Tájvédelmi Körzet, amely elsősorban az ökoturizmus és az oktató, vagy tudásfejlesztő turizmus fejlesztését teszi lehetővé, kiegészítve a Sárrét és a szomszédos sárbogárdi kistérségben fekvő Rétszilasi tavakhoz vezető programokkal.

A kistérség *természeti környezetét* a Mezőföld részét képező *Sárvíz völgye* határozza meg. A völgyet észak-dél irányban átszelő Sárvíz a Dunántúl legnagyobb – Zala-Balaton-Sió-Kapos-Sárvíz – vízrendszerének részét képezi. A területet évszázadokon keresztül állandó és időszakos vízállások jellemezték, s az őshonos növényzet és a madárban gazdag élőhelyek még ma is őrzik a mocsaras, lápos természeti környezet emlékeit, annak ellenére, hogy a 19. században a Sárvíz mocsarainak lecsapolásai jelentős átalakulást eredményeztek: mintegy 21.000 kat.hold földterületet vontak művelés alá. A lecsapolás a vízfélreszorító elvnek megfelelően történt, amelynek lényege, hogy a völgybe érkező külvizeket nem a folyóval párhuzamosan futó főcsatornába (Malom-csatorna - szárítócsatorna), hanem ún. mellék- vagy övcsatornába vezették el (Nádor-csatorna). A munkálatok eredményeként egy merőben új életformát biztosító természeti környezet jött létre, amely a mai napig meghatározza a Sárvíz völgyének területi integritását. Az ősi növény és állatvilág élettere összezsugorodott s ma már csak az 1997-ben védetté nyilvánított *Sárvíz Tájvédelmi Körzet* őrzi emlékét, amelynek peremén helyezkednek el a mai települések.

A Sárvíz mellékén elhelyezkedő települések együttműködésére létrejött szövetség így a rendszerváltást követő másfél évtizedben fokozatosan, a *közös táji, gazdasági és társadalmi adottságokra és kulturális hagyományokra* alapozva jött létre.

A kistérség területi egységét leginkább a „víz” határozza meg. A mocsarak lecsapolást követően a térségben a mezőgazdasági termelés vált meghatározóvá: állattartás (birka, szarvasmarha, valamint a halgazdálkodás), a csatornák pedig az öntözéssel földművelés kialakulásának kedveztek. A Malom-, a Nádor- és a Dinnyés-Kajtor csatornák nem csupán az öntözéssel gazdálkodás alapját képezik, hanem a térség nagyszámú halastavainak, mesterséges víztározóinak vízellátását is biztosítják. A kistérség jelentős ivóvíz- és termálvíz bázissal rendelkezik. Ez az adottság potenciális gazdasági lehetőségeket rejt magában mind a mezőgazdasági termelés, mind pedig a turizmus fejlesztése területén.

A Sárvíz völgyének egyik legnagyobb értéke a víz, amelynek tisztasága, védelme alapvetően határozza meg a térségben élő emberek jövőjét. A közeljövő egyik legégetőbb feladata a korszerű vízgazdálkodási program kialakítása: vízhasználat racionalizálása, a csatornák térségen kívülről érkező szennyeződésének megszüntetése, talajvíz szennyezettségének (nitrát szennyezés) megoldása és elvezetése, csatornázás, szennyvíztisztítás, ivóvízbázis védelme, termálvíz hasznosítás stb.

A turisztikai fejlesztések központi eleme a faluturizmus és az Aba területén feltárt hévíz élményfürdővé fejlesztése, valamint az ehhez kapcsolódó sportcentrum kialakítása. A projekt megvalósítása Aba gazdasági és turisztikai fejlődésének egyik kiugrási lehetősége.

Jelenleg az egyik legfontosabb turisztikai célpont a kistérségben Tác, és kiemelkedő program a három napos Aba napok rendezvénye. A Sárvíz nap egész kistérségre kiterjedő programja továbbfejlesztést igényel. Hosszabb tartózkodást lehet elérni a falusi turizmus erősítésével. Ennek legfőbb akadálya viszont, hogy kevés a színvonalas vendégfogadásra berendezkedett magán-erős szálláshely.

Székesfehérvár gazdasági fejlődése rányomja bélyegét a térség foglalkoztatottságára is. A kistérségben élő aktív keresők 56,7 százaléka ingázó. Ez a fogyasztói erő megközelítőleg 50 százaléknak kiáramlását jelenti a helyi gazdaságból és visszafogó erő a szolgáltatások minőségi fejlesztésében. De negatívan hat a települések belső társadalmi kohéziójára is. A kistérség aktív felnőtt lakosságának mintegy 10 százaléka munkanélküli, ami

elsősorban a szakképzetlenségnek tudható be, hiszen Székesfehérvár munkaerő felszívó képessége nagy, és az utóbbi években munkaerőhiány alakult ki.

Aba nagyközség költségvetés prioritásait az oktatás és a kultúra kiemelt támogatása mellett az orvosi és szociális ellátásra helyezik. A községben családjóléti és szociális gondozó szolgálat is működik.

A kistérség oktatási struktúrájára a Székesfehérvár centrikusság a jellemző. A Sárvíz kistérség településein a tanulási lehetőségek ma még az általános iskolára korlátozódnak. Közép- és felsőfokú oktatás legközelebb Székesfehérváron van. Az Aba Sámuel Általános Iskola 550 diákjával és harmincfős nevelőtestületével a Sárvíz kistérség legnagyobb oktatási intézménye.

Aba kulturális életének legfontosabb központja a Kultúr Közösségi Ház. Épületében kap helyet a szervezetileg önálló Tanka János Könyvtár és mint bérlő, nyolc éve itt működik a Sárvíz Művészeti Alapiskola, a Sárvíz TV stúdiója és a helyi kábeltévé központ. Mindez az épület zsúfoltságát eredményezi és a kulturális rendezvények szervezését megnehezíti. Az épület egy 250 férőhelyes színházteremmel rendelkezik. Kiállítási helyiségként a színházterem előterét használják. A kulturális rendezvényeket a Sárvíz TV közvetíti.

Aba civilszervezetei aktívan jelen vannak a község és a térség életében. A rendszerváltást követően a már korábban is működő egyesületek mellett a civilszervezetek sokasága alakult: 22 *egyesület*. Civil kezdeményezésre indult meg 1994-ben a mára már mikro-térséggé szerveződött Sárvíz menti együttműködés.

A település hátrányai között meg kell említenünk Aba nagyközség egységes arculatának teljes hiányát, ami a várossá válás komoly hiányossága. A legnagyobb problémát az okozza, hogy egyelőre részben hiányoznak azok a településrendezési szempontból nélkülözhetetlen elemek – városközpont, parkok, kereskedelmi és kulturális központ, a főútvonal hangsúlyozott szerepe, az utcafrontok építészeti megtervezett összképe stb. – amelyek az idelátogatókban mély nyomot hagynának. A most folyó fejlesztések viszont lehetővé teszik, hogy Aba 2007-ben kérhesse várossá nyilvánítását.

Kevés olyan település van Magyarországon, amely ilyen sok energiát szánt arra, hogy kidolgozza jövőképét. Ennek centrumában az áll, hogy Aba intelligens kisváros akar lenni, amely él a tudásközpontú kor adta lehetőségekkel. A programnak számos eleme van a gyógyfürdőtől az e-közigazgatásig, a technológiai parktól az intelligens lakóparkig. Abának annyira megnőtt a tekintélye, hogy a megyei napilap 2004. szilveszterkor azon ironizált, hogy előbb-utóbb Abához csatolják Székesfehérvárt.

A Sárvíz mellékén elhelyezkedő települések együttműködésére létrejött laza szövetség a rendszerváltást követő évtizedben fokozatosan, a közös táji, gazdasági és társadalmi adottságokra és kulturális hagyományokra alapozva jött létre, s a megye egyik meghatározó kistérségévé vált. Az Aba, Sárkeresztúr, Soponya, Kálóz községek polgármesterei között létrejött szerződés kezdetben még csak a civil szféra és az önkormányzati hivatalok együttműködését célozta meg (1994), majd kiegészült a kommunális infrastruktúra és a helyi gazdaság fejlesztése érdekében való közös fellépéssel, amelyhez további öt település – Csősz, Kisláng, Sárszentágota és Tác (1995, 1998), majd Sáregres is csatlakozott. Az immáron kilenc települést tömörítő szövetség 2000-ben létrehozta saját *Területfejlesztési Tanácsát*. Megalakulásának jelentősége abban állt, hogy a szervezet nem igazodott a megye központilag létrehozott statisztikai kistérségek területi beosztásához, hanem sajátos „inter-kistérségi”, a közös területi érdekekre támaszkodó funkcionális együttműködési rendszert alkot. Merőben új, Magyarországon egyedülálló jelenséggel volt tehát dolgunk, ahol a hagyományos táji, földrajzi és igazgatási kötődést háttérbe szorítja a területi érdek. Seregélyes csatlakozása (2002) tovább erősítette ezt a vonást. Annál inkább is, mert a nagyközség földrajzilag nem kapcsolódik szervesen a Sárvíz völgyéhez. Seregélyes a börgöndi repülőtér közelsége okán gazdaságilag is érdekelt az Abával kialakítandó partneri kapcsolatokban.

A Sárvíz mentén fekvő települések együttműködése *szerves fejlődés* eredménye volt. Az Aba, Sárkeresztúr, Sárszentágota, Soponya, Kálóz, Csósz, Kisláng, és Tác községek között kialakult szoros kapcsolatok kezdetben a civil szféra kezdeményezésére alakultak ki, amelyet a közös táji és kulturális hagyományok alapoztak meg.

A Sárvíz kistérség aztán 2003-ban önálló statisztikai kistérséggé vált. Jelenleg kilenc települést - Aba, Csósz, Kálóz, Sárkeresztúr, Sárosd, Sárszentágota, Seregélyes, Soponya és Tác - fog össze. A kistérség területe (467,61 km²) meghaladja az enyingi, móri és gárdonyi kistérségek területi méretét) és népessége (22.142 fő) jelentősen megnövekedett, s eléri a statisztikai kistérségek országos átlagát (20-30.000 fő). A bővülés tehát minden tekintetben erősíti a Sárvíz kistérség megyei és regionális érdekérvényesítő képességét. (S) Néhány, a korábbi együttműködésekben szerepet játszó község, mint Kisláng, Cece és Sáregres, nem kerültek bele az újonnan alakult statisztikai kistérségbe, amelynek nyilvánvaló oka a térség területi mozaikosodásának megakadályozása. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a fejlesztések meghatározott területein a települések közötti együttműködés a jövőben nem folytatódik. Ebből a szempontból különösen turisztikai fejlesztések területén látszik indokoltnak az együttműködés (Sárvíz mente és a Sárbogárdi kistérségben elterülő Rétszilasi tavak).

A Sárvíz kistérség Fejér megye *közlekedési útvonalai* által jól behatárolható területen helyezkedik el: északon az M7-es autópálya, délen a 61-es autót út határolja. A települések a Sárvíz Tájvédelmi Körzetet közrefogó két út – a 62 és a 63-as út - mentén helyezkednek el. A két út közötti keresztirányú közlekedést a Tájvédelmi Körzetet átszelő, Sárkeresztúrt Kálózzal összekötő út és a Kálóztól Kislángra vezető utak biztosítják. Összességében tehát a Sárvíz kistérség egységét a jó állapotban lévő közlekedési utak is erősítik, amelyekre fűzőszerűen kapcsolódnak fel a települések.

A területfejlesztési társulás létrehozásával már elindult az egész térséget átfogó programorientált együttműködések korszaka. Három *fejlesztési programmal* kezdtek:

1. *Kistérségi ökoprogram*, amely Sárvíz mellék természeti adottságait kihasználva a turizmus fejlesztésére koncentrál. 2. A másik program a *területhasználati viszonyok rendezése* a térség egész területére vonatkozóan. 3. A harmadik program a *fenntartható helyi fejlődés* támogatása.

A közös hagyomány mellett a sárvízi kistérségben közös a *jövőkép*. Az információs társadalom megvalósítása érdekében 2002-ben a települések elkezdték a közös *intelligens fejlesztési stratégiájuk* kidolgozását, amelynek központi kérdése a kistérség információs közműrendszerének kiépítése, az elektronikus közigazgatás rendszerének kialakítása, a helyi társadalom és gazdaság felkészítése az információs korszakváltásra, s nem utolsósorban, a térség környezetvédelmi problémáinak egységes megoldása. A stratégia célja egy hét-tíz évre szóló, az európai követelményeinek megfelelő cselekvési program kialakítása volt.

Az információs társadalom gyors és hatékony megvalósítása, valamint a térség gazdasági, környezeti és kulturális fejlődése érdekében a Sárvíz mentén fekvő települések elemi érdeke, hogy korábbi, a települések együttműködésén alapuló laza kapcsolataikat *szorosabbra fűzzék*, és önálló kistérséget hozzanak létre. Ez a sárvízi kistérség ma tehát az egyik olyan kistérség Magyarországon, amely szerves fejlődés útján, a települések és önkormányzataik közös akaratából jött létre, s ami talán még ennél is fontosabb: a közös jövőkép alapján *hosszú távon is együtt akarnak dolgozni*.

3. Az abai-sárvízi módszertan átfogó jellemzése és elemei (a sárvízi modell lényege)

Nézzük előbb a Sárvíz kistérségnél a tervezés *módszertani jegyeit*.

Ha valaki tüzetesen végigolvassa az abai és a sárvízi elkészült stratégiákat, könnyen arra a megállapításra juthat, hogy ezek a stratégiák – noha akkor még nem volt készen a most megszületett kistérségi tervezési módszertan – *magas szinten megfelelnek* a most érvényes tervezési módszertannak. Miért állíthatjuk ezt?

- A kilencvenes évek közepétől az *abai (és a többi település) önkormányzata* kulcsszerepet vállalt a stratégiai tervezés elindításában;
- A stratégiákban *helyzetkép-elemzéseknél* alkalmazták a SWOT-elemzést, az értékelések nem ragadtak le a nyilvánvaló statisztikai adatsoroknál, a helyzetkép feltárás nem csak a közelmúltból és a jelenből indult ki, hanem a jövő (hazai és európai) kihívásaiból is;
- Az abai nagyközségi és a sárvízi kistérségi stratégiák egyik nagy előnye, hogy tudatosan és sokoldalúan tervezte meg *a jövőképet* és a jövőképből fakadó hosszú és rövid távú stratégiákat. (Már a kilencvenes évek végén globális-lokális térben gondolkodtak.);
- A stratégiákhoz minden esetben feltárták, feldolgozták *a települések polgárainak* elképzeléseit, javaslatait, sőt jövőálmait is. (Ennek a törekvésnek módszertani *mintáját adták* a holland szakértők vagy a társadalmi szerződést előkészítő interjúkészítők.)
- Az elkészült stratégiákat, programokat mindig *gondosan illesztették* a megyei, a regionális és az országos kormányzati elképzelésekhez. (Ezt persze az megkönnyítette, hogy Fejér megyének és Közép-Dunántúl régióknak már az ezredforduló után elkészült a térségi információs társadalom stratégiája.)
- A stratégiák nem tartalmazznak még projektmegvalósítási forgatókönyveket, ám a stratégiák többségében – a korábbi operatív programbeli követelményeknek megfelelően – elkészültek *a projekttervek*.

Ma azt mondanánk, hogy a tervezés *modellkísérleti szinten* folyt. Ezért nem véletlen, hogy Abán és a Sárvíz kistérségben készültek *generális stratégiák*, s készültek egymást kiegészítő *részstratégiák*.

Generális stratégiák	Részstratégiák
Vidékfejlesztési stratégia (2001-2007)	Ökoturisztikai fejlesztés (2003)
Intelligens Aba, Intelligens Sárvíz kistérség (2001, 2003)	Oktatási stratégia (2003)
Ökofolyosó stratégia (2003)	Kistérségi arculatterv (2004)
Dél-Kapuja stratégia (2004)	Mezőgazdasági program (2004)
Helyi társadalmi szerződés stratégia (2004)	Technológiai park és tudásalapú lakóközösség program (2004)
Közszolgáltatási stratégia (2005)	Integrált jóléti stratégia (2006)

Ebből a táblázatból látszik, hogy a generális stratégiák egyaránt születtek a *lemaradás behozására* (vidékfejlesztés, közszolgáltatás) és a *jövő gyors elérésére* (intelligens stratégia, helyi társadalmi szerződés, stb.). Ám a táblázatból az is kiderül, hogy *hátra van még* (mint számos kistérségben) a stratégiák egységes keretbe, egységes rendszerbe adaptálása.

Nézzük részletesebben a sárvízi kistérség *tervezési-módszertani modelljének* tartalmi jellemzőit:

1. Erős *kezdeményező központ* jött létre (Kossa Lajos abai polgármester és kistérségi elnök) vezetésével; a kezdeményezés lényege, hogy a mentalitásbeli előnnyel ledolgozni a helyzeti hátrányt;
2. A kezdeményező központ rögtön *stratégiai központtá* vált és elindult a stratégiai tervezés, sora születtek meg a távlatos stratégiák, (ide kapcsolódik az Autonóm Sárvíz Kistérség koncepciója);

3. Az abai és a sárvízi kistérség vezetői (polgármesterei, jegyzői, önkormányzati képviselői, szakértői) folyamatosan vállalják, hogy elsőként, gyakran *a korszak rutinját messze meghaladó* programok és projektek mellé állnak;

4. A külföldi tapasztalatok segítségével is elfogadják, hogy nem csak a kistérség hátrányos helyzetéből, hanem Európa és Magyarország *lehetséges és optimális jövőjéből* kell kiindulni. (Vállalták, hogy a korszak horizontját meghaladó jövőképeket gondolnak végig.);

5. A tervezésben rögtön bevonták a helyi polgárok folyton bővülő köreit, és ezt a *partneri viszonyt* intézményesítették, majd elsőként Abán megkötötték a helyi társadalmi szerződést; ez egyben előkészíti a döntéshozatal új módszertanát, amely már támogatja a részvételi demokrácia modelljeit;

6. Tartalmilag a sárvízi modell lényege, hogy egyszerre *múlt és jövőközpontú* programot dolgozott ki, avagy *hagyomány- és tudástársadalom központú* stratégiát választott; még hozzá úgy, hogy a különböző fejlesztési irányokat (gazdaság és ökológia, információs társadalom és kultúra, kistérségi jóléti rendszer és intelligens lakóközösségi park, stb.) ötvözte és összekötötte;

7. A helyi szakértők mellett tudatosan választottak ki hosszú távú együttműködésre *szakértői csoportokat, intézeteket*. A generális stratégia, a információs társadalom, valamint a demokráciakísérlet fejlesztője a Stratégiakutató Intézet Kht, a technológiafejlesztés, a technológia park tervezője a Közép-Pannon Fejlesztési Rt, az arcuat-tervezés Ferencz István építész, vagy például az oktatásfejlesztés Hitesy, Bartucz és Hollai Üzleti Tanácsadó Iroda, a Dél-Kapuja projekt Aquaprofit Rt. munkája volt. Mindez azt mutatja, hogy a tervezésbe a helyi szakértők mellett komoly *tudásimportot* vontak be.

8. Az ambiciózus tervezés mellett nem feledkeznek meg a napi, soron lévő, *aktuális fejlesztésekről* (csatornázás, iskolafejlesztés, stb.).

9. Nem utoljára, de a felsorolás végén meg kell említenünk, hogy Abának és a Sárvíz kistérségnek a magas minőségű tervezés tette lehetővé, hogy minden évben sorozatban nyerje meg *a megyei, a regionális és országos pályázatokat*.

A Kistérségi Tervezési Módszertan bevezetőjében a következő mondat szerepel: a kistérségi tervezéssel „helyesnek véljük azt a sokféle már felismert *kistérségi tudatot és identitást* erősíteni, amely szerint a kistérségek nagy többsége képes lesz önmagát egyfelől versenyképessé tenni, másfelől pedig a versenyképesség előnyeit is kihasználva folytatni a belső építkezést.”

Abán és a Sárvíz kistérségben a kistérségi tudat és identitás *megerősödött* és ennek révén saját belső-külső versenyképességüket *jelentősen növelték*.

4. A kistérségi „parlament” és a helyi társadalmi szerződés tapasztalatai

Aba és a sárvízi kistérség tervezési gyakorlatából és eredményéből most *néhány fontos elemet* részletesen ismertetjük. Még egyszer visszatérünk arra, hogy ez a kistérség soha nem tartozott a fejlett, vagy a sikeresen felzárkózott kistérsége közé, így – ez is a sárvízi modell lényege – a fejlett kistérségek közé éppen avval akartak és akarnak felkerülni, hogy először is az *új szemlélettel és módszertannal terveztek és terveznek*.

A sárvízi tervezési és a helyi társadalmi innováló stratégiának először két egyedi (máshol még nem vagy csak később kezdeményezett) modelljét mutatjuk be: a *kistérségi „parlamentet”* és az abai *helyi társadalmi szerződés* programját. Elsőként röviden összefoglaljuk a *kistérségi „parlament”* (avagy *kistérségi „alkotmányozó gyűlés”*) tervét és gyakorlatát.

A Sárvíz kistérségben 1994-től elmélyült gondolkodás kezdődött arról, hogy a sárvízi településeket hogyan *fogják össze, hogyan erősítsék egymást*. Ma bármennyire is elvontnak tűnik, már akkor evidens volt a településeik és vezetőik előtt, hogy egyrészt

együttgondolkodás, másrészt együttlét, harmadrészt együtt-cselekvés szükséges. Igen ám, de mi kell ehhez? Először is kistérségi identitás, aztán közös szimbólumok (címer, zászló, stb.), amelyek már növelik az identitást, végül közös önkép és jövőtudat (ezért indult el például a Sárvíz Tükör című lap). Az ezredforduló után egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a kistérség tényleges megerősödése kifejezetten *tervezési-szervezési probléma* is. Ekkor vált közös felismeréssé, hogy önmagában nem elég, ha a polgármesterek találkoznak rendszeresen, ezért azt a megoldást választották, hogy 2003-tól évente egyszer-kétszer összehívták a kistérség minden önkormányzatának helyi képviselőit is. Az önkormányzati testületek tehát együtt üléseznek, együtt terveznek, és együtt döntenek. (Az első ilyen kistérségi „alkotmányozó gyűlést”, avagy „parlamentet” 2003. április 26-án tartották.)

Mára már kialakult a kistérségi „parlamentek” két típusa: *a munkavégző és az ünnepi* kistérségi testületi ülés. A munkavégző „parlamenten” döntöttek például a Sárvíz Önkormányzati Társulás megalakulásáról, vagy az önálló kistérségi státusz megpályázásáról, vagy a különböző (külföldi és hazai) partnerekkel együttműködési szerződés megkötéséről. Ennek a társulásnak az volt az elsődleges feladattal, hogy dolgozza ki az együttműködés koncepcionális alapjait, tárja fel az együttműködés elsődleges célterületeit és állítson össze egy megalapozó program és projekt portfoliót a lehetséges támogatási források elérhetőségének a megalapozására.

2004. május 12-én pedig például ünnepi testület ülésen felavatták a Sárvíz zászlót, ugyanakkor bemutatták és megvitatták a kistérség jövőképét. Ez a kistérségi „parlament” tehát egyrészt úttörő *politikai-társadalmi elképzelés*, amelyet nem felülről (az országos parlamentből) kezdeményeztek, másrészt ezt az alulról induló kezdeményezést *higgadtan, konzekvensen végigvitték*, harmadrészt pedig azért is sikert hozott, mert ez a megoldás *„benne volt a levegőben”*, mert ki kellett valamilyen kooperációs-kohéziós önkormányzati formát találni. A kistérségi „alkotmányozó gyűlés” kitalálása már közelebb vitt a *részvételi demokráciához*, amelyet a társadalmi szerződés kapcsán mutatunk be.

Második modellként bemutatjuk *a társadalmi szerződés és a Magisztrátus* létrehozásának folyamatát.

Világszerte a részvételi demokrácia, a helyi demokrácia vagy a közösségi demokrácia kiszélesítésének programja már minimum több mint tizenöt éves múltra² tekint vissza. Összességében mégis megállapíthatjuk, hogy megvalósításának egységes rendszere *még nem alakult ki*, annak ellenére, hogy szinte nincs egyetlen ország, kontinens vagy nemzetközi szervezet sem, amelynek politikai célkitűzései között ne szerepelne a *„demokrácia demokratizálásának”* programja.

A részvételi demokrácia eszméjének gyors terjedését mindenek előtt az teszi indokolttá, hogy napjainkra a globalizációs folyamatok egyre erősödnek, s áttörve a gazdaság területét, az információs rendszerek terjedésével elérte a szociális és kulturális szférát is. Ebben az összefüggésben a részvételi demokrácia programja nem tekinthető másnak, mint a lokális világ védekező mechanizmusának a helyi társadalmi, gazdasági és környezeti érdekek valamint identitás megőrzése érdekében. Ez a tény egyszersmind érthetővé teszi a megvalósításban tapasztalható különbségeket is. Hiszen a világ különböző pontjai nem csak más és más mértékben érintettek a globalizációtól. A változatosság okainak másik forrása a helyi demokratikus hagyományokban keresendő, amelyet nagymértékben befolyásol egy adott terület gazdasági és szociális állapota, a meglévő intézményrendszer működőképessége stb.

A civil társadalom kutatások nagy többsége *a pillanatnyi állapot* felmérésére koncentrált. Ezzel szemben most mi egy *rendkívüli lehetőséghez* jutottunk, amikor egy a kutatás kezdetekor indult *társadalmi kísérlet* változásainak nyomon követését végeztük. Fejér megyében már közel tíz éve a legdinamikusabban újat akaró településnek Aba számít, nem

---

² Magyarországon az egyik első, erről a témakörrel megjelenő könyv: Bánlaky Pál-Varga Csaba: Azon túl ott a tág világ (Magvető, Gyorsuló Idő, 1979)

véletlen tehát, hogy Aba vezetésével önálló kistérség jöhetett létre. Aba regionális és országos figyelmet, sőt *érdeklődést* akkor váltott ki, amikor 2004 nyarán megkezdődtek a részvételi demokrácia fejlesztésének kísérlete, amit a helyiek röviden demokrácia-kísérletnek vagy társadalmi szerződés programnak neveznek. Ennek az elképzelésnek van, vagy inkább lesz egy harmadik eleme, az *e-demokrácia és az e-közigazgatás* fejlesztése, ám ehhez Aba nem nyerte meg 2004-ben az e-közigazgatási NFT GVOP pályázatot, ami így csak egy-két múlva kezdődhet.

Miről is van szó? Két lépésben szeretnék a demokrácia működését javítani. Először az *önkormányzatok között*, aztán *az önkormányzatok és a helyi (civil) társadalmak között*.

Hogyan is állunk a civil társadalommal? Egy angol politológus (Gordon White) szintén *négy pontban* foglalta össze a civil társadalomnak a demokratizálás folyamatában betöltött szerepét.

“1. A civil társadalom megváltoztathatja a hatalom egyensúlyát az állam és a társadalom között az utóbbi javára.

2. A civil társadalom ellenőrzi és felügyeli az államot a közélet erkölcsének, a politikai döntéseik indokoltságának nyilvános megítélése révén.

3. A civil társadalom fontos közvetítő szerepet játszhat az állam és a társadalom között.

4. A civil társadalom önmagában gyarapíthatja azon folyamatok, illetve intézmények számát, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a demokratikus intézmények és folyamatok legitim módon és kiszámíthatóan válaszoljanak az új kihívásokra.”³

Mindezek után nem szeretnénk visszamenni az ókor vagy a középkor helyi közösségeinek definícióihoz, viszont az *Ipari Kor* gazdasága, társadalma, s köztudata alapján létrejött civil társadalom típusokat és felfogásokat érdemes rendszerszerűen értelmezni. Ezért a következő *elméleti összesítést* végeztük el és ezzel hét típusba soroltuk az eddigi felfogásokat:

	Az Ipari Kor civil társadalom fogalmának értelmezési típusai
első	Aktív, elkötelezett állampolgárok kapcsolathálózata: közösségi feladatot vállaló helyi polgárok, de a nem aktív, nem kötelezett állampolgárok nem tartoznak bele;
második	Politikai társadalom: liberális demokrácia intézménye, nyitott társadalom, politikai-hatalmi ellensúly, stb.
harmadik	Személy- és szervezet-egyesülések, önálló társadalmi szervezetek: polgári intézményesített kezdeményezések, szervezetbe tömörült állampolgárok, független szervezetek és mozgalmak, munkaadók és munkavállalók szervezetei, államot ellenőrző intézmények, non-profit szektor, stb.
negyedik	Gazdasági társadalom: a piac intézménye, spontán helyi piac és vállalkozásai, gazdasági kapcsolatok kerete, stb.
ötödik	Állam és társadalom közötti közvetítő tér: társadalmi érintkezések közege, privát cselekvések tere, aktív önkéntes közvetítő szektor, stb.
hatodik	Uralommentes kommunikációs tér: állam, gazdaság által nem befolyásolt közösségi kommunikációk rendszere, stb.
hetedik	Normakép, jövőkép: civil társadalom normatív jövőképe, liberális társadalomkép, közösségi normák képviselője, stb.

Táblázatot készítette: Varga Csaba

Konklúzióként annyi emelhető ki, hogy az Ipari Korban a civil társadalom tehát lényegében a bürokrácia és a hatalmi berendezkedés *ellentétéként* jött létre, mindenekelett az egyének érdekeinek érvényesítése és védelme érdekében és csak akkor működik megfelelően,

³ Alapfokú kézikönyv civil szervezetek számára

ha az állampolgárok a köz érdekében is áldozatot hoznak. Ma természetesen az a kérdés, hogy az új típusú globalizáció és lokalizáció világában ezek a korábbi és tegnapi értelmezések helytállóak-e? Az elmúlt egy-két évtized európai és magyar társadalomfejlődése *mennyire alakította át* a lokális civil társadalmakat és ezek alapján *milyen mértékben* szükséges új definíció?

Ha az abai demokráciafejlesztési modellkísérlet előtt megkérdeztünk volna tíz vagy száz szakértőt, hogy Magyarországon 2005-ben van-e reális esélye egy ilyen társadalmi kísérlet indításának, valószínűleg mindnyájan azt válaszolták volna, hogy *nincs*, vagy igen *kicsi az esélye*. Ha ez így lett, akkor Abán *el sem indulhatott volna* a demokrácia-kísérlet. Ha azonban a társadalmi szerződés megkötött, akkor a civil polgárságról és társadalomról alkotott képünk *nem igaz, vagy nem pontos*. Mi is történt?

Aba polgárai a következő *programtervezetet* kapták meg 2005 márciusában. Az ezekben a hetekben elkészült és közreadott dokumentumok közül ez vált a *legfontosabbá*, mert ez foglalta össze 12 pontban a részvételi demokrácia kifejlesztésének programját

„Örömmel állapítjuk meg, hogy Aba egyszerre *a múlt, a jelen és a jövő* lehetséges városa. Abának van múltja, mert a múltat fontosnak tartja, és a hagyományokra akar építkezni. Abának van jelene, mert tudja, hogy mit akar, és már kéznyújtásnyira van attól, hogy nagyközség helyett igazi kisváros legyen. Abának van jövője, mert van végre egy olyan település, amely világos és messzire mutató jövőképpel rendelkezik.

Abának a jelenben az egyik legnagyobb gondja az, hogy önmagát hogyan szervezze meg jobban, és polgárainak többségét *hogyan emelje fel* a részvételi szabadság állapotába.

Ez a furcsa megfogalmazás arra a problémára keres választ, hogy Magyarországon szinte minden településen a helyi polgárok egyáltalán nem, vagy csak részlegesen lehetnek falusi vagy városi világuk belső alakítói. Ezért döntött úgy Aba nagyközség önkormányzata, és a részvételt már igénylő lakossága, hogy az előbbi helyzeten *megpróbál változtatni*, és a település minden polgárának felkínálja az aktív szerepet *egy társadalmi szerződés keretében*.

Mindennek a tudatában kinyilvánítjuk, hogy az abai társadalmi szerződés és egyben demokráciakísérlet a *következő programot* fogadja el:

1. A társadalmi szerződés deklarálja Abán, hogy a *részvételi demokrácia kiépítése megkezdődött*. Ezt maga az önkormányzat döntötte el, amikor testületi határozattal elindította a társadalmi szerződés létrehozásának folyamatát.

2. A társadalmi szerződés Abán *minden állampolgárnak, minden családnak és minden utcaközösségnek* intézményesített formában lehetővé teszi, hogy a mai nagyközség s a közeljövő városában részt vehessen a jelen és a jövő formálásában.

3. A társadalmi szerződés azt akarja elérni, hogy a helyi részvételi demokrácia megvalósuljon, és ennek a jóvoltából a helyi társadalmat a szétesettség helyett az *egymáshoz fűzöttség* jellemezze.

4. A társadalmi szerződés legfontosabb célja, hogy az abaiak egymásra figyelve, és egymást segítve *megvalósítsák messzire tekintő jövőképeiket*.

5. Ez a szerződés tíz évre szól, mert maga a program is a tízes évek közepéig fogalmazódott meg, de a szerződés hosszabbítható, ha eredményes lesz. A társadalmi szerződés lényege az, hogy létrejövő megállapodás és a részvételi demokrácia segítségével Abán *mindenkinek javulhasson az életminősége*.

6. Az életminőség emelését szolgáló program elkészült. Ennek magjában az áll, hogy Aba az európai és a magyar információs- és tudástársadalom korszakában nem egyszerűen város, hanem *intelligens (tudásszerető és tudást alkalmazó) város* lehessen.

7. Nem kevésbé lélekemelő távlatot jelent a *Dél Kapuja program*, amely Abának konkrét civilizációs és kulturális fejlődést kínál: a gazdaság fejlesztésben technológia parkot, gyógyvizes turisztikai élményparkot, intelligens lakótelepet, valódi és kultúrált városközpontot, természeti és környezeti rekonstrukciót, a hagyományokhoz való

visszatalálást, kölcsönös emberi tiszteletre építő világot, az emberek és intézmények közötti értelmes dialógust, és egyáltalán olyan városi környezetet és klímát, amelyben a település szélén élők sem érzik azt, hogy ki vannak rekesztve.

8. Aba már boldogan nézhet hátra, hiszen a legnehezebb első lépéseken túl van: az önkormányzat által elfogadott fejlesztési programmal 2004. őszén a teljes lakosságot képviselő és sokak részvételével megtartott *falugyűlés azonosult*.

9. A társadalmi szerződés tehát nem akar egyebet, mint azt, hogy *a helyi polgárok lelkiileg és szellemileg azonosulhassanak* a közösség jövőképevel, és ennek következményeként ki-ki személyesen, vagy közösségi fellépések keretében folyamatosan részt vehessen a jövő kis városának létrehozásában. Ebből az is következik, hogy a tervek valóra váltásáért nem csak a döntéshozók, vagy az intézmények, hanem *minden egyes ember és család is felelős*. Jelképesen mondva: mindenkinek újra rendet kell tartania háza kertjében és az a háza előtt, az utcán.

10. Ezért hoztuk létre a *strukturált párbeszéd rendszerét*, hiszen az abai utcaközösségek tagjai megválasztották képviselőiket, és képviselők pedig létrehozták saját közös civil intézményüket, amivel megteremtették a tényleges párbeszéd hiteles feltételét.

11. Az intézményes párbeszéd fóruma ugyanakkor vállalja, hogy a régi idők módján, a régi idők technikáival nem tolja háttérbe az állampolgárt, a következő tíz évben *folyamatosan lehetőséget teremt* minden cselekedni akaró helyi polgár és család személyes részvételére a döntésekben és a cselekvésekben.

12. Végül ezt az *új demokratikus ügymenetet és közösségi együttműködési hálózatot* hosszú távon is működőképesé teszi, hogy támogatóként és ösztönzőként ott áll mögötte a helyi önkormányzat.

A 12 pont ismeretében és tudatában mindnyájan kijelentjük, hogy *a részvételi demokrácia programját elfogadjuk, a társadalmi szerződés intézményes rendszerét működtetjük*, és minden akármilyen helyi okból induló civakodás helyett a kölcsönös tisztelet és egymásra odafigyelés jegyében hosszú távon szerződünk arra – mint a bevezetőben említettük - Aba jövőképéből valóságos jövő legyen.

Legyen Aba Magyarország egyik legszeretetreméltóbb és polgáraihoz leginkább jószágos, hagyományokra építő, a kultúrát továbbvivő, Európa figyelmére is méltó, intelligens-bölcs kisváros.

Közösen kérjük, hogy ezt a társadalmi szerződést minden abai család egy-egy képviselője *egyetértő kézjegyével lásson el.*”

Hol is tartunk most? Először is, a helyi társadalom belső *közpolitikai kondíciója* valószínűleg jobb, mint azt sokan feltételezik. A rendszerváltás után minden jel szerint a családok többsége mégis annyira stabilizálta magát, hogy az életfenntartás mellett már (ha csak részben is) a közösség ügyeivel is törődhet. Az elmúlt harminc-negyven év második gazdasága pedig számos olyan nem adómentes jövedelemforrást tált, amelyben a munkát és jövedelmet-keresők akár kifulladásig hajthattak családjuk életszínvonalának emeléséért. Nem mellékes tényező, hogy a legaktívabb és gyakran a leghangosabban közszereplésre vágyók egyrészt már kipróbálhatták magukat, másrészt annyi kudarcot éltek meg a pártpolitikai küzdelmekben, hogy jelenleg már nem töltik ki a helyi politikai teret.

Másodszor, sokszor elképesztő a *jövőhiány*, s nem meglepő, hogy nagyon sok ember mit sem ért saját szűk világán túl. Abán is azt tapasztaltuk, hogy a kisebbség számára változatlanul probléma a kenyérgond, ám a többséget olykor már jobban izgatja társadalmi helyzete, a községen belüli presztízse. A normális polgárban ott van belül a segíteni akarás, s ha ezt az akarást előhívják, jó ügyért viszonylag könnyen megmozdul. Cselekvésének legnagyobb gátja (ha nem ismeri fel, akkor is) a *cselekvési alternatívák ködössége*. Senki nem mondta ezt így, ám az utóbbi hónapokban azt tapasztaltuk, hogy az elfogadott és mindenkihez eljuttatott jövőképek jótékonyan hatottak.

Harmadszor, az emberek Abán is, mint bárhol máshol Magyarországon, nagyon nem hisznek a politikának, nem egyszer kiábrándultak minden kormányzati akaratból, de ez a politikai csömör és üresség *mintha eltakarítana* az útból számos – gátat jelentő - félelmet, fenntartást. Az emberek ugyan sok mindenben túl vannak, nem könnyen hisznek, ugyanakkor nyitottabbá válnak, és érzékenyen reagálnak minden mozgáslehetőségre. A helyi társadalom középrétegei mintha lassan eljutnának oda, hogy fogékonyak a „város”, avagy a lassan városiasodó „falu” közügyei iránt.

Negyedszer, pedig feltehetően *túl keveset* tudunk a belső változásokról. Aba sokszorosan hátrányos helyzetű, ám társadalma szeretne kitörni a hátrányok közül. Közben pedig lassan felismerhetővé válik, hogy a civil társadalom fogalmát eddig rosszul definiáltuk, a használt kategóriák és értelmezéseik mintha megakadályoznák a változások felismerését. Nem véletlen, hogy a tapasztalatok alapján magunk is újragondoltuk a civil társadalom teóriáit és működését. Abán a civil társadalom tehát – a korábbi feltételezésekkel szemben - olyan állapotban volt, hogy az első tisztos megszólításra megmozdult, s a kisebbség személyesen elment megválasztani a civil képviselőket.

Abán *nem kell nyerni* a demokrácia-kísérletnek. Nem az a legfontosabb, hogy minden sikerüljön, s nem okoz majd kudarc tudatot, ha negatív tapasztalatok is gyűlnek majd. Egyszerűen *annyi a feladat*, figyeljük, mi történik a változások közben, csendben szemléljük, hogy milyenek a szereplők önértelmezései, kövessük nyomon, hogy miben (és hogyan) épül, vagy erodálódik az abai részvételi demokrácia kísérlet. A kulcskérdés nem csak a közcselekvés hatásossága, hanem a *lokális társadalmi tudat* alakulása. A jövő – akármilyen is lesz – a személyes és közösségi *tudatfejlesztéseken* múlik. Lehet, hogy semmi érdemleges nem történik, lehet, hogy a mai buzgalom szétmálik, s lehet, hogy hetedhét országon túl is híressé váló, tényleges változások mennek végbe.

Az abai részvételi demokrácia *intézményesítésének* kész a terve. Először is a 24 (majd összesen a harminc) választott civil képviselő létrehozza a saját civil fórumát. Az abai civil szervezetek képviselői szintén megszervezik saját községi/városi koordináló testületüket. Az abai önkormányzati testület változatlanul hivatalban marad és ellátja minden törvényileg szabályozott feladatát. A három testület aztán megszervezi a „csúcsszervezetet”, amely valószínűleg a *Civil Magisztrátus* nevet kapja. Ez tekinthető helyi parlamentnek is, avagy a helyi polgármesteri hivatal felfogható helyi kormánynak is. De ez a régi logika. Egyik sem teljesen ez, de még nem lehet tudni, hogy igazán mi lesz. Annyi bizonyos, hogy a részvételi demokrácia akkor lesz teljes és tényleges, amikor az abai e-önkormányzás és e-közigazgatás létrejön, hiszen attól kezdve a Civil Magisztrátus bármilyen kérdésben bármikor *digitális népszavazást* is tarthat.

Ma az látszik, hogy legalább *négy-hat forogatókönyv* lehetséges: 1. A civil képviselők és testületeik beleunnak a sok közfeladatba, elfáradnak a sok (ha így minősítik) szélmalomharcba, vagy visszahúzódnak, ha a helyi polgárok érzelmileg-lelkileg nem támogatják őket. 2. Ha a folyamatot eddig generáló polgármester (és kollégái) fáradnak el, vagy más fejlesztés köti le energiákat, például a kistérség fejlesztése, ha a Civil Magisztrátusban (folyamatosan) nem nevelődik ki néhány közbecsületnek örvendő új közösségi vezető, akkor esetleg a demokrácia modellnek elfogynak az emberi erőforrásai. 3. Ha öt éven belül Aba nem válik valóban, legalább részben intelligens kisvárossá, s akkor a Civil Magisztrátus minden csoportja egészen vagy félig-meddig hitelét veszti. Ha Aba valóban szeretetre képes kisváros lesz, a részvételi demokrácia modell magyar vagy/és európai mintává válik. 4. Ha az új század első két évtizedében Abán minden erőforrást mozgósítanak, minden lelki, tudati, spirituális erőforrást, akkor a részvételi demokrácia részben vagy egészben valamilyen szakrális demokráciává válik. 5. Az e-közigazgatás kialakulása és megerősödése után Abán minden fontosabb kérdésben e-népszavazás dönt, de minden döntés előkészítése, megismertetése és végrehajtása a Civil Magisztrátus feladata

lesz, akkor tartósan megszilárdul a részvételi demokrácia, a strukturált párbeszéd, vagy az új demokrácia együgyű, látványos, tyúkperekkel, netán valós érdek- és értékharccokkal teli, konfliktusos modellje jön létre.

5. Milyen stratégiák születtek eddig? (szöveges elemzés, avagy melyik stratégiában mi az újdonság?)

Az eddigiekben bemutatuk a sárvízi kistérség és központjának (Aba nagyközségnek) a demokráciafejlesztési gyakorlatát. Most tekintsünk át *néhány fontosabb stratégiát*.

A kistérségi együttműködés kezdeményezője Aba nagyközség volt, amelynek önkormányzata a kezdetektől fogva felismerte, hogy egy olyan „kvázi nagytérség”-ben, mint amilyen Székesfehérvár agglomerációs körzete, *a helyi gazdasági-társadalmi problémák feloldódnak*, kevésbé válnak relevánssá az általános statisztikai mutatók árnyékában. Egy ilyen helyzetben a települések csökkent érdekérvényesítő képessége előbb-utóbb relatív versenyképességük csökkenését vonja maga után, ami óhatatlanul funkcióvesztésekhez vezet. Az együttműködés másik alapmotivációját *a földrajzi elhelyezkedés* jelentette. Két kivétellel a települések a Sárvíz-Malomcsatorna völgye által meghatározott ökofolyosó és annak pufferövezetében helyezkednek el, így területfejlesztési, terület-felhasználási érdekazonosságuk egységes jövőképet határoz meg.

Harmadik, de nem utolsó fontosságú motiváló tényezőként működött annak felismerése, hogy hosszabb távon *a települések intézményrendszere csak nagyobb területi egység szintjén tartható fenn és fejleszhető*. Egyenként a települések ki lettek volna téve Székesfehérvár erős intézményrendszere gravitációs erejének, ami már rövid távon is visszafejlődést generált volna.

A tevékenységet döntően pályázati lehetőségek kihasználásával finanszírozta és finanszírozza a kistérségi társulás, igénybe vette a kistérségben működő civil szervezetek munkáját, a kistérségi vidékfejlesztési menedzser szaktudását és megfelelő külső szakértőket kért fel egy-egy generális vagy részfeladat elvégzésére. A tevékenységet annyira jó hatékonysággal sikerült megszervezni és lebonyolítani, hogy mára gyakorlatilag rendelkezésre áll az összes olyan vezér-, keret- és célprogram (számos egyedi program és projekt mellett), amelyekből az országos és regionális fejlesztési programoknak megfelelő szerkezetben és prioritási összehangoltságban összerakható a kistérség rövid- és középtávú stratégiai és operatív programja.

Ennek a munkának az egyik legnagyobb eddigi eredménye maga *a statisztikai kistérség* létrejötte. A kidolgozott térségi fejlesztési dokumentumok és az azokban kimutatott hatások meggyőző erővel tudták bemutatni a törvényhozóknak, hogy a kistérség fenntartható fejlődését csak ebben a keretben lehet hatékonyan és a nagy *társadalmi haszonnal* garantálni.

Hol tart a jelenlegi programozás? Az eddig elvégzett munka eredményeként a kistérség fejlesztésével összefüggő legtöbb kérdéskörben *rendelkezésre állnak* a szükséges szakmai, szakmapolitikai háttér tanulmányok, stratégiák, programok. Ezek közül a legfontosabbak:

Székesfehérvár kistérség vidékfejlesztési SAPARD stratégiai programja (2000).

A Program az országos SAPARD programkészítési akció keretében került kidolgozásra, annak Közép-Dunántúli regionális és Fejér megyei részprogramja részletező dokumentumaként.

Területhasználati viszonyok változását megalapozó és nyilvántartó rendszer (2001)

A keretprogram jellegű munka a Sárvíz kistérség terület-felhasználása alakulásának nyilvántartására és monitoringjára dolgozott ki egy *térinformatikai alapú adatbázis javaslatot*. A javasolt rendszerben folyamatosan nyilvántartásba vehető és követhető:

- a tulajdonviszonyok változása,
- a valós területhasználat,
- a különböző szintű szabályozások változása,
- az agro-ökológiai és agro-ökonómiai mutatók változása,
- a környezeti állapotot jellemző mutatók változása,
- az infrastruktúra fejlesztések.

A dolgozat értékelte az aktuális helyzetet, a különböző dokumentumokban tervezett állapotokat/változásokat. Kidolgozta a projekt megvalósításának és működtetésének a rendszertervét a szükséges informatikai háttérigény megnevezésével.

„Intelligens Sárvíz kistérség” stratégiai programja (2003)

Európa belépett az Információs Korba, aminek a programját a lisszaboni stratégia fogalmazza meg. Aba és Sárvíz kistérség (a kormányprogramokat megelőzve) az elsők között készítette a *várossá válási és a kistérségi információs társadalom fejlesztési* stratégiáját és operatív tervét. A keretprogram a lokális tudásalapú gazdaság és társadalom fejlődési irányainak az elemzése alapján konkrét javaslatcsomagot dolgozott ki a helyi digitális gazdaság-társadalom és különösen az e-közigazgatás kialakítására. A stratégiák keretében kidolgozásra kerültek a megalapozó részprogramok és első ütemű operatív teendők. Ezek orientálni tudják a kistérséget az e-gazdaság, az e-önkormányzat vagy a helyi tartalomipar kifejlesztésében, a szükséges források megtervezése és lehetőségek szerinti megszerzése vonatkozásában. (Ez a stratégia *könyvként* is megjelent, ebben a tanulmányban nincs hely arra, hogy részletesen ismertessük.)

Mezőföldi Építőipari Klaszter – megvalósíthatósági tanulmány (2003)

Kidolgozásra került a „Mezőföld Építőipari Klaszter” kialakításának a megvalósíthatósági tanulmánya. A klaszter első sorban a Fejér megyei három gazdasági és társadalmi szempontból hátrányos helyzetű enyingi, abai és sárbogárdi kistérségi vállalkozások összefogását célozta meg.

Ökoturisztikai fejlesztések lehetőségei a Sárvíz kistérségben (2003)

A Közép-Dunántúli Fejlesztési Tanács támogatásával elkészült tanulmány a Sárvíz ökofolyosóban érintett települések *ökoturisztikai potenciálját* foglalja keretbe, a helyi turizmus fejlesztési lehetőségeinek a feltárása érdekében. A stratégia fejlesztési projekt szinten tesz javaslatokat egységes szerkezetbe foglalva a lehetséges kitörési pontokat, fejlesztési projekt javaslatokat és a várható eredményeket.

Sárvíz kistérség oktatásfejlesztési stratégiája (2003)

A tanulmány rendszerszemléletű megközelítésben értékeli ki a kistérség *oktatási politikájának* a kialakíthatóságát, annak külső és belső feltételeit, a kívánt jövőkép eléréséhez vezető alternatív kezdeményezéseket.

A tanulmány meghatározza a víziót, a stratégia elemeit, az oktatás jövőbeni hálózatát és az egyes települések ezen belüli szerepét. Meghatározza az oktatási infrastruktúra

fejlesztési irányait a várható pályázati források tükrében, összegzi a legfontosabb és legsürgősebb feladatokat.

Sárvíz Kistérségi Szociális Szolgáltatási és Egészségügyi stratégiája (2003)

Sárvíz kistérség települései abból a célból szövetkeztek, hogy az összefogás révén a lakosság *életminősége* javuljon. A kistérség települési egyet értenek a humán erőforrás fejlesztés fontosságában. A térség nagyvárosa (Megyei Jogú Városa) Székesfehérvár, amely nem tagja a kistérségi társulásnak, ám oktatási, kulturális, jóléti és munkahely kínálatával részben kedvező háttérrel jelent a kistérségeknek, ugyanakkor nagyvárosi szolgáltatásaival is vonzza a falusi lakosokat. A Sárvíz kistérség arra törekszik, hogy megteremtse a saját feltételeinek megfelelő és problémái megoldását szolgáló *humán erőforrás rendszert*, gazdasági infrastruktúrát és szolgáltatásokat, így a nagyvárossal szembeni függő helyzetét mellérendeltségi viszonyra formálja.

Sárvíz Közlekedés Fejlesztési Koncepciója (2003)

A kistérségi közlekedéssel a települések még szorosabb együttműködést tudnának kialakítani, és további lehetőségek nyílnának meg az összekötött települések között. A szolgáltatásfejlesztés elsődleges célja a településeken élők életminőségének javítása.

A kistérségben a szociális ellátottság javítását teszi lehetővé úgy, hogy az egységes orvosi ellátás kialakítását segíti elő egy kistérségi központtal, ahová a térség összes településéről beérkeznének *a járatok, autóbuszok, vonat* és itt lenne lehetőségük a térség lakóinak egy helyen igénybe venni a kialakított új szolgáltatásokat.

Sárvíz kistérség arculatterve (2004)

Az arculatterv számba veszi a Sárvíz tájegység és ezen belül a társult települések karakterformáló elemeit, annak érdekében, hogy megfogalmazható legyen egy jellegzetes üzenet, amellyel megjelenítheti magát a köztudatban, úgy „befelé”, mint „kifelé”.

Az *arculatterv* fontos elemei:

- a táj karakterformáló elemeit,
- a településszerkezeteket, mint az épített örökség legközvetlenebb hordozóját,
- a helyi kulturális örökséget,
- a lehetséges üzenethordozó elemeket,
- a nagy ünnepeket, régi és új hagyományokat,
- a „logo”-t.

Az arculattervet a kistérség települései elfogadták és az alakuló ülésen már ennek jegyében bocsátották útra a kezdeményezést.

Sárvíz kistérség fenntartható vízgazdálkodási stratégiája (2004)

Abból kiindulva, hogy a fenntartható tájgazdálkodás és természeti értékmegőrzés alapja a *vizes élőhelyek rehabilitációja*, a munka célja, hogy a jelenlegi elvről (a vizek minél előbbi levezetése) új elvi alapokon nyugvó komplex vízgazdálkodás honosodjon meg (a vizek minél további és minél nagyobb mértékű visszatartása). A munka kidolgozói együttműködtek a Kelet-Gröningeni megye (Fejér megye holland testvérmegyéje) szakembereivel, akik szakmai ismereteikkel és ez irányú nagy tapasztalataikkal támogatták a munkát.

Sárvíz ökofolyosó térhasználati alapprogramja (2003)

A térhasználati alapprogram keretében feltárásra, illetve meghatározásra kerültek:

- az ökofolyosó helye és szerepe az ország és Fejér megye térszerkezetében,
- Fejér megye Területrendezési Terve előírásainak az érvényesítése a Sárvíz területen.
- a Nemzeti Agrárkörnyezetvédelmi Program szerinti besorolások térségi megjelenítését,
- a részletező agro-ökológiai vizsgálatok,
- a környezet, táj és természetvédelmi feltételek

„Sárvíz” Mezőgazdasági Program (2004)

A kistérség egyik legfontosabb jellemzője, hogy területén található az Országos Területrendezési Tervben jegyzett *Sárvíz ökofolyosó magterülete*, számos védett, védelemre tervezett és Natura 2000 területtel. Ezek a területek be kell vezetni egy új - ökoorientált szemléletű - tájgazdálkodási rendszert. Ennek a megalapozása történhet meg a kereterv funkciójú Mezőgazdasági Programmal.

A Program tartalmi elemei:

- a kistérség agro-ökológiai potenciáljának a meghatározása,
- digitális (térinformatikai) adatbázis felállítása,
- talajadottságok értékelése,
- tájhasználati konfliktusok meghatározása,
- tájhasználati övezetek meghatározása,
- javaslat a termelési szerkezet és termelési technológiák módosítására,
- hálózatépítés és konfliktusmenedzsment,
- megvalósíthatósági alapmodellek.

Abai Technológiai Park stratégiája I-II, (2004)

Ez a stratégia *három részből* áll: technológiai park (egy vagy több helyszínen, ide kapcsolódna a logisztikai központ), tudásalapú lakóközösségi park, végül felnőttoktatási központ.

Az Aba és Székesfehérvár közös tulajdonába került volt Börgöndi magyar katonai repülőtér polgári célú reaktiválásával új fejlesztési lehetőségek nyílnak meg a tágabb térség gazdasági-logisztikai kapacitásának a fejlesztésében. A reptér és a csatlakozó fejlesztések egy része Aba területén valósulhat meg, amennyiben kellően előkészített befektetés-ösztönzési programot tud felmutatni a település.

Ennek érdekében is kezdeményezte Aba egy technológiai park elő-megvalósíthatósági tanulmányának a kidolgozását, első fázisaként a megfelelő döntés-előkészítésnek.

A megvalósíthatósági tanulmány a stratégia egyik elemét, a logisztikai központot (az alábbi lehetséges szolgáltatások kialakításának feltételeit, műszaki-gazdaságossági paramétereit) vizsgálta:

- személy és teherszállítási logisztikai bázisok,
- szállás- és vendéglátó egységek, kereskedelmi-szolgáltatási egységek, pénzügyi szolgáltatások,
- ipari szolgáltatások,
- irodaház, ügyviteli szolgáltatások,
- kereskedelmi központ,

- kis- és közepes vállalkozások övezete,
- inkubátor funkciók elhelyezési lehetőségei,
- oktatási-képzési központ,
- kapcsolódó lakóingatlan fejlesztések.

A program keretében az alábbi feladatok kerülnek elvégzésre: funkcióvizsgálat- és meghatározás, infrastruktúra fejlesztés, fejlesztési program változatok, ütemezési javaslat, finanszírozási modell, lehetséges PPP akciók, szervezetfejlesztés.

6. A sárvízi kistérség többcélú társulásának közszolgáltatási programja

Aba nagyközség, majd megalakulásától (2004. június 24-től) a Sárvíz Többcélú Kistérségi Társulás (STKT) kilenc, majd tizenegy községének előljárói és lakosai az elmúlt években sokat tettek azért, hogy a térség perspektivikus, fenntartható, az integrált helyi jóléti rendszer szempontjait is felhasználó, komplex fejlesztését megalapozzák. A 2000-2005 között készült számos fejlesztési koncepció, dokumentum, pályázati anyag közös eleme: a szellemi erők arra törekszenek, hogy a kistérség hagyományai, társadalmi tőkéje, erőforrásai az információs kor lehetőségeit felhasználva összehangoltan szolgálják a fenntartható fejlődést, a népesség méltó boldogulását.

A sárvízi kistérségben az elkészült stratégia *négy közszolgáltatást*, s ezekből háromra (az ellenőrzési közszolgáltatást kivéve) összesen *négy intézményt* tervezett meg: SÁRVÍZ Kistérségi Szociális Szolgáltató Központ (SÁSZOK), SÁRVÍZ Kistérségi Központi Orvosi Ügyelet (SÁKORVÜ), SÁRVÍZ Oktatási Szolgáltató Iroda (SOSZI), SÁRVÍZ Közlekedés-fejlesztési koncepció (SÁKÖF). A tervezett intézményeket röviden bemutatjuk.

SÁRVÍZ Kistérségi Szociális Szolgáltató Központ (SÁSZOK), SÁRVÍZ Kistérségi Központi Orvosi Ügyelet (SÁKORVÜ)

A SÁSZOK célja a Sárvíz Kistérség szociális-, egészségügyi-, jóléti intézményei közötti együttműködés fejlesztése oly módon, hogy a kialakuló szisztéma modellként is szolgáljon arra, hogy a nagyváros árnyékában elhelyezkedő, ám a maguk erejében bízó települések egy közös célrendszer érdekében össze tudjanak fogni, meg tudják fogalmazni a saját, a szomszédos nagyvárostól szükségszerűen eltérő érdekeiket, s a nagyváros által kínált lehetőségeket is figyelembe véve, önálló mozgásterre törekedve alapozzák meg jövőjüket.

E fő cél érdekében a Sárvíz Kistérség települései *szociális szolgáltató központot* kívánnak létrehozni, amely szakmai segítséget nyújt a kistérség szociális és egészségügyi intézményei által külön-külön nem kezelhető, megoldatlan problémákra, különös tekintettel a szociálisan, egészségügyileg hátrányos helyzetű emberek integrálására.

Az STKT keretében a Központi Orvosi Ügyelethez csatlakozó önkormányzatok feltétlen beleegyezésüket adták ahhoz, hogy a Fejér Megyei Egészségbiztosítási Pénztár /MEP/ közvetlenül az ABA-MED Házi-Orvosi és Szolgáltató Betéti Társasággal kössön szerződést ügyeleti ellátásra. Az ABA-MED Bt által üzemeltetett *Sárvíz Kistérségi Központi Orvosi ügyelet* a mindenkor orvos-szakmai szabályoknak megfelelően végzi tevékenységét, felettes szerve az engedélyező székesfehérvári városi ÁNTSZ hivatala, egyben minőségbiztosítási ellenőrző hatósága is.

A SÁSZOK létrehozása és működtetése (illetve a SÁKORVÜ további integrált fejlesztése) a koncepció, a projektek és a programok összefüggő rendszerére épül. A koncepció a központ létrehozásának és működtetésének, feladatkörének elvi kereteit, irányultságát, szemléletét határozza meg. A projektek fél évnél hosszabb időtartamú,

esetenként több éves, szakaszolható, tematikailag elkülöníthető stratégiai irányok. A programok rövid időtartamú eseményekben, akciókban konkretizálják a projekteket.

A SÁSZOK és a SÁKORVŰ munkájának kifejlesztése és összehangolása az *integrált helyi jóléti rendszer* (IHJR) koncepciója keretében történik. A társadalmi fejlődés és a jólét mércéje az emberek életesélyének, életminőségének és életvitelének alakulásától függ. Fel kell ismerni, hogy a társadalmi és a gazdasági jólétet az emberi életkörülmények és az életminőség javításával, valamint a közösség sokoldalú partneri együttműködésével lehet elérni.

SÁRVÍZ Oktatási Szolgáltató Iroda (SOSZI)

A SOSZI célja a Sárvíz Kistérség *oktatási intézményei közötti* együttműködés kifejlesztése. Ennek érdekében a Sárvíz Kistérség települései *oktatási szolgáltató irodát* kívánnak létrehozni, amely szakmai segítséget nyújt a kistérség iskolái különböző, megoldatlan oktatási problémáira, különös tekintettel a hátrányos helyzetű, a problémákkal küzdő tanulók integrálására, az iskolarendszertől való kihullásuk megakadályozására, továbbtanulásuk elősegítésére. A SOSZI nem hatóság és nem közvetlen oktatási–nevelési feladatokat ellátó intézmény, hanem *koordináló szervezet*.

A SOSZI közvetlenül láthat el, szervezhet meg minden olyan feladatot, amelyet az egyes települések iskolái önállóan nem vagy nem megfelelő hatékonysággal tudnak ellátni. Segíti olyan *szakmai műhelyek* kialakítását, amelyek az egész kistérség oktatásügyét szolgálják és lehetőséget adnak a pedagógusok szakmai előrehaladására is. A SOSZI segíti az információ csere fórumainak megteremtését, működtetését, tanácsadói rendszer működtetését, ezáltal hozzájárul az oktatás színvonalának emeléséhez. A tanulók tudásszintjének felmérésével biztosítja a rendszer működésének monitoringját. Az iroda segítő szolgáltatása különösen fontosak a hátrányos helyzetű kistépülések és *a hátrányos helyzetű tanulók számára*, akiknek a felzárkóztatása speciális pedagógiai módszereket igényel.

SÁRVÍZ Közlekedés-fejlesztési koncepció és gazdasági társaság (SÁKÖF)

Aba nagyközség a 63 sz. főútvonal mentén, Székesfehérvár és Sárbogárd között terül el, a Sárvíz völgyében. A térség főbb úthálózata jó, de a településeket összekötő útvonalak felújítása egy esetleges kistérségi autóbusz közlekedés kialakítása érdekében elengedhetetlen. A főútvonaltól távolabb fekvő települések közötti *keresztirányú kapcsolódások* korábbi hiánya ma már nem jellemző. A Sárkeresztúr és Kálóz között megépült mintegy 7 km-es átvezető úttal megoldódott Kisláng, Soponya és Tác gyors elérése is. Azonban a Kálózt és Sárkeresztúrt összekötő út jelenlegi állapotában nem alkalmas közúti tömegközlekedésre. Ugyan ez vonatkozik a Sárkeresztúrt és Sárosdot összekötő útra is. A térség vasúti úton a Székesfehérvárt Sárbogárdal összekötő vonalon is megközelíthető.

A térségben az ALBA VOLÁN RT. végez távolsági *autóbusz közlekedést*, és a MÁV RT. *vasúti személyszállítást*. A Volán és a MÁV a települések lakóit Székesfehérvár, Sárbogárd, Dunaújváros irányába szállítja a városokba, az ottani munkahelyekre, iskolákba, okmányirodákatba, és a rendelőintézetekbe. A jelenlegi közlekedés felépítése Székesfehérvárra történő közlekedést célozza meg, és a kistérségen belüli közlekedés csak az egy útvonalon lévő települések esetében valósul meg. Ennek következtében egyes településekre való eljutás tömegközlekedési eszközzel a közvetlenül *nem lehetséges*. Ezt azonban a közúti úthálózat nem teszi lehetővé, a már említett okok miatt (útminőség, útszélesség). A kistérségben három településen (Seregélyes, Kálóz, Aba) működik önálló helyi közlekedést társaság, amely ellátja az adott település közigazgatási határain belül a helyi menetrendszerinti autóbusz közlekedés feladatait.

Fontos megemlíteni azt a tényt, hogy a térségben jelenleg szolgáltatást végző társaságok saját menetrendjük alapján kialakított időben és útvonalon közlekednek, nem igazodnak egymás közlekedési rendjéhez. Nehezíti, illetve állandó mérlegelés elé állítja az utazókat még az is, hogy minden szolgáltatónál külön tarifa szerint kell megvásárolni az utazási jogosultságot. Állandóan megfontolás tárgyát kell, hogy képezze számukra mikor, hová és mivel és mennyiért juthatnak el.

A kistérség további fejlődésének egyik alapja a *tömegközlekedés fejlődése*, hogy a települések össze legyenek kötve egymással. Jelenleg a kistérséget észak-déli irányban köti össze közúton az ALBA Volán három útvonalon, illetve a MÁV Székesfehérvár-Aba-Sárkeresztúr és Székesfehérvár-Seregélyes vasútvonalakon. Kelet-nyugati irány azonban csak és kizárólag személyautóval megközelíthetők a települések. E hiányosságot és az utas-barát tömegközlekedés kialakítását egy jól megalapozott és átgondolt fejlesztés segítheti, mely a kistérség esetében több megoldást kínál. Megnyugtató megoldásként több alternatíva lehetséges, de az optimális az lenne, ha megalakulhatna a *kistérségi közlekedési kht. vagy kft.*

7. A technológiai park koncepciója

Aba egyik legnehezebb feladata az lesz, hogy - akár ipari, akár innovációs vagy egyéb alternatív, helyi gazdasághoz, agráriumhoz, falusi turizmushoz kötődő projektekben gondolkozik - sikeresen különböztesse meg magát az ezeken a piacokon versenytársként megjelenő településektől. Helyzetét viszont *javítja*, hogy a térségben egyetlen K+F-re koncentráló technológiai park sincs és nem is terveznek egyelőre. Ennek a parknak olyan tematikát javasolunk, amely három-négy fontosabb kutatási-fejlesztési iránynak *prioritást* ad. Ilyen prioritás lehet a *fizikai-műszaki, és a biológiai-bioinformatikai* program.

A két fő program mellé még *egyéb irányultság* is felvehető. Meglepően kevés a megyében az ökoturizmushoz és a biogazdálkodáshoz kapcsolódó kezdeményezés, pedig mind a meglévő helyi adottságok mind pedig a piac felvevőképessége indokolnák az ilyen irányultságú projekteket. Magyarországon a *beutaztató turizmus* pár éve nagyon sikeresen lovagolja meg azt az új trendet, amely a vidék természeti és társadalmi értékeit emeli az aktívan pihentető idegenforgalom legkurrensebb szolgáltatásai közé.

Nem helyi turizmusfejlesztési céllal javasoljuk Abának a súlypontok áthelyezését erre a területre is. Az ipari-technológiai központokban, a kutatás-fejlesztésben újabban egyre gyakrabban helyet, sőt vezető szerepet kapó ágazat a *biotechnológia*, amely félig élet-, félig pedig műszaki tudományként, a legkomplexebb tudásokat egyesíti.

Koncepciónk egy olyan létesítmény tervét vázolja fel, amely a helyi mezőgazdaság erőforrásaira alapozva, de a *korszerű biogazdálkodás* irányelvei és módszerei szerint célozza meg egy többfunkciós technológiai park részeként *biopark, ökopark* létrehozását is.

A Biopark a következő területeknek és tevékenységeknek adna otthont:

- Kutatás-fejlesztés az agrár- és környezettudomány illetve a biotechnológia területén
- Biogazdálkodási mintagazdaság, biofarm
- Élettudományi oktatóközpont
- Öko-élménypark

Speciális menedzseri feladat lesz olyan *cégek* betelepítése, amelyek a növénynevelés, állattenyésztés, élelmiszeripar és egyéb agrár- ill. környezettudományok területén alternatív utakat keresnek a biotechnológia segítségével.

Biofarmok egyre nagyobb számban létesülnek az országban, hiszen a külföldi piacokon (és egyre inkább a hazaiakon is) valós igény jelentkezik a természetes úton előállított mezőgazdasági termékek iránt. Az élettudományi oktatóközpont és az *öko-élménypark* már elsősorban az idegenforgalomra építve működne, miközben komoly

ismeretterjesztési és oktatási feladatokat is ellátja. Egy olyan parkról van tehát szó, amely sajátosan ötvözi egy technológiai és egy élménypark tulajdonságait, továbbá igyekszik maximálisan kihasználni a létesítményen belül érvényre jutó szinergiákat.

A Közép-Dunántúli Régió számára készített fejlesztési stratégia azt a célt tűzte ki, hogy a régió egyedi érdekeit, földrajzi és természeti adottságaiban rejlő lehetőségeit, továbbá jelenlegi tudáspotenciálját kiaknázva a *fenntartható fejlődés* pályájára állítsa a térség gazdaságát. Lényeges stratégiai elemek a megteremtendő *tudás gazdaság*, a *technológiafejlesztési övezet*, a *távoktatás* új formái, központjai, az információ szabad elérhetőségét lehetővé tévő *szélessávú, gyors hálózatok*, illetve a meglévő infrastruktúra hatékonyabb kihasználása.

A technológiai fejlesztési övezet kialakításában igen hangsúlyos szerepet kapnak az ipari parkok. A régióban jelenleg 29 ipari park működik, amelyek a multinacionális cégek, az innovatív technológiákat meghonosító nagy vállalatok, de ugyanúgy az egyre nagyobb számban betelepülő kkv-k és kutatóközpontok jelenlétével a régió *iparának, szolgáltató szektorának és tudásfejlesztésének motorját* jelentik.

A földrajzi pozícióból adódó egyik lehetőség, hogy az autópálya közelségének köszönhetően a parknak infrastrukturálisan nem lesz nehéz bekapcsolódnia a két város közötti *gazdasági vérkeringésbe*. Az M7-es autópálya természetesen nem csak e két várost hozza közelebb, hanem a Magyarországon átmenő délnyugat-északkelet irányú *nemzetközi kereskedelmi forgalmat* is. Ez az infrastrukturális adottság felbecsülhetetlen értékű egy olyan ipari park számára, amely számítja a külföldről érkező *tőkebefektetésekre és kapcsolatokat kíván építeni a nemzetközi tudás- és technológiatranszfer* fejlesztése érdekében.

Aba ipari parkjának létrehozásával tagjává válik egy olyan *hálózatnak*, amely hol központosult, hol sporadikus szétszórtságban működő, de egymástól semmiképpen sem elszigetelt gazdasági és szellemi erők eredményeit a régió szintjén egységesíti. Minden egyes létesítménynek megvan a maga helye ebben a rendszerben, hiszen minden település a maga sajátosságainak megfelelően igyekezett kialakítani ipari parkjának arculatát, profilját és működését. Ez az *ipari-technológiai „diverzitás”* mindenképpen a régió hasznára válik.

Mivel a régió ezen részében más kistelepüléshez kötődő jelentősebb ipari park nem található, Aba egy régiós decentralizált kistérségi ipari park hálózat *keleti bástyájává* válhat.

A megye számára a legfontosabb, hogy gazdaságának és társadalmának *tudásalapú célkitűzései* minél teljesebb támogatást kapjanak, a közel fél millió lakosnak minél inkább intelligens életfeltételeket és magas minőségű életszínvonalat teremtsen, és a megyét Magyarország egyik vezető tudás fejlesztő és technológiai központjává tegye.

1. A régió és a megye felsőoktatásának továbbfejlesztésében az Abai Ipari Park is részt vehet *K+F bázisának* rendelkezésre bocsátásában, miközben az eredményekből természetesen maga is profitál. A park keretein belül részben valósulhatna meg a tervezett Interregionális tudáspolitikai program is.

2. A *tudásalapú gazdaság* fejlesztése és ezen belül az e-gazdaság kiépítése mind inkább kiemelt területei az információs társadalommal lépést tartó új ipari-technológiai parkoknak - elég csak a Budaörsi Ipari Parkon belül vagy talán pontosabban annak keretei között létrejött *virtuális ipari parkra* gondolnunk.

3. Az ipari park remélhetőleg otthon ad majd az *e-közigazgatás* elterjesztése iránt elkötelezett *kutatóintézeteknek és informatikai vállalkozásoknak*. Ezzel a szellemi kapacitással és informatikai bázissal mind a megye, mind a kistérség könnyebben valósíthatja meg e-adminisztrációval kapcsolatos célkitűzéseit.

4. Érdekes módon a szintén prioritásként megjelölt Velence tavi intelligens zöld gyűrű stratégia megvalósításában is hatékony partner lehet az ipari park, amennyiben annak létrejötte feltehetően a térség *közlekedési és egyéb infrastrukturális hálózatának* fejlődését is

magával vonja – elsősorban a befektetők pénzén, akik mindenképpen érdekeltek a park és környékéke megközelíthetőségének javításában.

5. Javasoljuk, hogy az *új médiastratégia* megvalósításának irányítója az ipari parkban helyet kapó *mediakonzorcium* legyen, amely felvállalja Fejér megye multimédia központjának létrehozását és a kistérségei kábeltévék közös platformjának kialakítását.

Az intelligens fejlesztési stratégiában megfogalmazott cél tehát az, hogy Aba és térsége a megye kiemelt fejlesztési körzete legyen a jövőben, az Abai Ipari Park létesítésnek szinergiájában rendkívül jó eséllyel valósulhat meg.

A technológiai park projekt lényege: az Abai Technológiai Park műszaki és humán tudományok integrált K+F regionális nagyprojekt, interdiszciplináris kutató- és fejlesztőközpont, technológiai park, intelligens lakótelep és felnőttoktatási központ létrehozása.

Magyarországon *Abai Technológiai Park néven* – a település több helyszínén - interdiszciplináris *tudományos-technológiai kutató- és fejlesztőközpont* létrehozása a következők miatt:

- sikeres K+F park, innovációs park modell megteremtése Magyarországon;
- innovatív szellemi erőforrások jobb kiaknázása, s ezzel több kurrens kutatási témakörben versenyképessé válás;
- koncentrált alap- és az alkalmazott kutatások eredményeként világpiacra értékesíthető tudástermékek fejlesztése;
- a magyar kutatási és fejlesztési kapacitás intenzívebb megjelenítése, megismertetése a hazai és globális tudás piacokon
- Dél Fejér megyében a tudásalapú gazdaság erősítése, az innovációs vállalkozások számának növelése.

Ha az Európai Unió 2005-ben úgy határozott, hogy kiemelt figyelmet fordít a *kutatás-fejlesztésre*, ha a magyar kormány ugyanilyen stratégiai szándékot fogadott el, akkor indokolt és reális, hogy Magyarországon K+F központú *innovációs park vagy K+F parkok* jöjjenek létre.

Az egyik megvalósításra érdemes innovációs park projekt az *Abai Technológiai Park*.

A XX. században az elméleti fizika, valamint a humán tudományok területén elért eredmények olyan új világlátás kialakítását eredményezték, amelyben a legmodernebb technológiai alkalmazások és a tudatosság magasabb fokának elérésére törekvő új technikák ötvözésével a megismerés új távlati nyíltak meg a gondolkodó emberek számára. Az interdiszciplináris jellegű kutató- és fejlesztőközpontok világszerte jelentős szerepet játszanak a fenntartható fejlődést szolgáló, környezetbarát technológiák kifejlesztésében és alkalmazásának bevezetésében. Magyarországon is indokolt olyan többfunkciós intézmény-együttes létrehozása, amely a nemzetközi tudományos együttműködésben egyenrangú partnere lehet a - többnyire magántőke bevonásával és kormányzati támogatással létesített - innovációs K+F intézményhálózata

Az Abai Technológiai Parknak célszerű olyan régióban létrejönni, ahol egyrészt már eddig is elindult a szellemi tőke koncentrációja, az innováció elterjedése, másrészt azonban ott, ahol a szűkebb térségeken belül ez a koncentráció kevésbé ment végbe, mint például Dél-Fejér megyében.

Az *Abai Technológiai Park* projekt legfontosabb specifikus céljai: az *interdiszciplináris kutatások és fejlesztések* végzése, valamint az ezekhez szükséges *épületek felépítése és működtetése a technológiai-innovációs parkban* és végül a kutatások-fejlesztések *technikai-technológiai feltételeinek* megteremtése:

- három-öt éven át öt-hat interdiszciplináris önálló vagy partnerekkel közös alap kutatás;

- két évente öt-hat interdiszciplináris önálló vagy partnerekkel közös alkalmazott kutatás;
- évente három-öt új termék fejlesztése, prototípus készítése és a sorozatgyártás előkészítése;
- a K+F témákban digitális internetes tudástár létrehozása;
- a technológiai parkban több kutatási-fejlesztési főépület felépítése;
- szolgáltató épületek és lakások építése (menedzsmentnek, kutatóknak, stb.)
- kutatási eszközök, gépek vásárlása;
- az innovációs parkban megfelelő természeti-ökológiai környezet létrehozása.

Míndez azt jelenti, hogy az *Abai Technológiai Park* többek között megvalósítja a projekt alábbi specifikus céljait:

- A globális és lokális K+F piac kihívásai szerint a kurrens kutatási területek közül néhányban koncentrált kutatások végzése; ezzel az *Abai Technológiai Park* a globális tudáspiacon sikeresen legyen jelen,
- Segíteni azt, hogy Magyarország az innovációs-technológiai parkkal elismertebb globális kutatási központtá váljon;
- Az elméleti és az alkalmazott tudás közelítése, az új tudások hasznosítása konkrét fejlesztésekben; elismert pozíció elérése a „jövő tudományai” területén;
- A társadalom általános műveltségi szintjének emelését, kulturális és technikai ismereteinek bővítését segítő projektek elindítása; a lakosság és a kutatók-fejlesztők felkészítése a közeljövőben várható technológiai újdonságok fogadására;
- A K+F szakmai hálózatok interdiszciplináris jelleggel történő összekapcsolása és munkájuk támogatása a technológiai park segítségével,
- A technológiai parkban foglalkoztatott valamennyi munkatárs részére szellemi és szakmai fejlődésüket elősegítő, speciális igényeiknek megfelelő lakópark és felnőttoktatási központ létrehozásával az életminőség javítása, európai szintre történő emelése.

Az *Abai Technológiai Park* tehát növelheti a magyar kutatók-fejlesztők nemzetközi versenyképességét, elősegíti a társadalom innovatív szemléletű tagjainak bevonását a tudományos kutatásokba, ezáltal biztosítja az emberi erőforrás megőrzését és fejlesztését, és nem utolsó sorban Magyarország K+F iparának mobilizálásával aktívan támogatja a globális tudásközpontot szerep elérhetővé tételét.

8. Az új tudásalapú lakóközösség koncepciója

A lakóközösségi cél nagyon egyszerű: a kistérségben vagy központjában, Abán ne csak jelentős technológiai vagy gazdasági fejlesztések legyenek, hanem történjen kísérlet arra is, hogy a *mindennapi életformát, életminőséget* javítsuk. Ennek egyik lehetősége: a lakótér (a személyes, a családi tér, a kisközösségi tér) fejlesztése.

Egy olyan új, tudásalapú kor felé haladunk, amely nem is olyan sokára egyesíti, és egységes rendszerbe helyezi a Földön valaha is létezett *összes tudást*. Az élet minden területen elkezdődött ez az egységesítési folyamat, legyen az tudomány, gazdaság, politika vagy művészet, és így nem maradhat ki az építészet sem. Az építészet, mint művészet, és mint mérnöki tudomány elsődleges, vezető szerepet tölthet be ebben a folyamatban, bár ma még pontosan az ellenkezője látszik. Részleteiben még a széttagoltság és az öntörvényűség tapasztalható, de nagy egészében már érzékelhető az új szerkezeti háló.

Egy *intelligens házakkal és infrastruktúrával elképzelt lakókerület tervezésének* alapelve, hogy a szellemisége ne csak szöveges formában legyen érthető, hanem az újfajta hozzáállást képes legyen leképezni is adott területen. Valamint, az egység rendszerű gondolkodásmódot háromdimenziós valósággá alakítja úgy, hogy az tudatosan, vagy tudattalanul kihasson az ott

élőkre, és a részükké válhasson. Egyfajta univerzális rendszer kerül megfogalmazásra, amelynek sűrített lényege az, hogy a rész és az egész viszonya egyenrangú. Nincs alárendeltség, mert a rész önmagában és a rendszeren belül is ugyanakkora jelentőséggel bír, mint maga a lakókerület és a környezete közti kapcsolat vagy a ház és lakókerület kapcsolat.

Az abai intelligens várossá válás stratégiájának megvalósítása érdekében a lakókerület/lakóközösség tervezése során az alábbi szempontokat kellene figyelembe venni:

Az építészeti térképzés elsődlegesen jeleníti meg a társadalom szellemi igényeit és gazdasági, életfelfogási hozzáállását a jelenhez. A múltat megvizsgálva és a jelen hozzáállásunkkal a jövőnk életképtelen. Csak a jelenben megtett radikális gondolatváltoztatás adhatja át nekünk a menekülési lehetőség kulcsát. Ugyanazzal a gondolkodásmóddal nem lehet megoldani a jelen problémáit. Az építészetnek mindig is volt előremutató, tudorformáló ereje, melyet a XX. század lakótelepeivel, tipizált építéstechnológiai rendszerivel ki is használt. Azonban az eredmény nem adta azt a végeredményt, amit vártunk. Az emberek új közegbe helyezése rengeteg társadalmi feszültséget keltett. Ma viszont oly mértékben kitágult és folyamatosan tágul befogadóképességünk határa, hogy a régi módszert újra kipróbálva és egy újfajta, egységesebb gondolkodásmóddal párosítva - valamint saját szemléletünk tágításával, de nem behatárolva a végeredményt - hatással lehetnénk a társadalmi gondolkodás átalakulásának gyorsításában. A *jövő lakáskultúrája és életformája* teljesen új hozzáállást igényel építészeti térképzés, eszmeiség és gondolkodás valamint kreativitás területén is. Az elmúlt századnak az ősi kultúrák és tudásuk iránti nagyfokú érdeklődése nem volt véletlen és semmiképpen sem volt hiábavaló, mert mára meghozta eredményét. Egykori eleink sokkal komplexebben és egységesebben látták a világot és a leképezhető háromdimenziós valóságot. Mi most újra tanuljuk mindezt. Feltételezhetjük tehát, hogy egy település vagy terület beépítésénél a legősibb módszerek adhatják a legigazabb egységes rendszert.

Ezek az „ősi” *strukturális rendszerek* nem csak egy egységes rendszert adnak a területnek, mely automatikusan a körülötte lévő „hagyományos” rendszerekkel is megtalálják a csatlakozást, és természetesen képesek beépülni közé, hanem önmagukon belül is külön-külön adnak kisebb rendszereket, úgy, hogy nem válnak ki mégsem az egészből. Ezek a strukturális szerkezetek túlmutatnak téren és időn. Megtalálhatóak a természetben és az életfolyamatokban is. Ilyen például az élet virága szimbólum, az aranymetszés spirál, a kabbala szefirotjai, vagy a magyar őshagyomány világfája. Említsük meg, hogy ezek a jelek – noha ma még kultúrákhoz, illetve vallásokhoz kötődnek – valójában univerzális szimbólumok. Hamarosan mindenki számára nyilvánvalóvá válik, hogy magának az univerzumnak, az életnek, s az életfolyamatoknak a leképezését szimbolizáló jelek és így nem köthetők sem kultúrközösségekhez, sem vallási könyvekhez. Az ilyen és ehhez hasonló természetben megjelenő „semleges” rendszerek, és háromdimenziós struktúrák leképezésével nem csak téregyüttest, hanem a környezettel szimbiózisban élő organikus szerveződést/szervezeti egységet hozhatunk létre. Így élő struktúrát teremthetünk embereknek, és nem csak egyszerűen csoportba rendezett házhalmazt.

Ha megvizsgáljuk az ősi építkezési és térszervezési módokat - például az egyiptomi építészetre gondolva -, felfedezhetjük, hogy a teret alkotó struktúra egyszerre több funkciót is betölt. Nem csak a fenn említett élő struktúrát, és a környezetére reagálni képes rendszert kapjuk meg, hanem van egy harmadik, egy igazán fontos funkciója is. *Szellemi, spirituális energiával* képes feltölteni a tereket. Ez a fogalom nem ismeretlen. Hiszen a világ minden táján találhatunk olyan szent helyeket, ahol átélhetünk különböző spirituális élményt. A hétköznapi életben is találhatunk úton útfélen ilyen magas energiával töltött helyeket. A templomok és különböző energiaközpontok mind emberek által megalkotott terek, melyek valamilyen speciális struktúra alkalmazásával képesek felerősíteni a természeti energiákat. A mai kor technológiájával és tudásával képesek lehetünk már tudatosan alkalmazni és részünké

tenni ezeket a pozitív energiákat. Ezen energiák ismerete és felhasználása ma még különlegesnek tűnhet, de hamarosan már természetes lesz, hiszen életünk részét képezik; csak eddig nem tudtunk róla, és így hiánya vagy jelenléte nem is válhatott tudatossá.

Századunk második évtizedének közepére-végére jóslják a *hagyományos nyersanyagaink* radikális csökkenését, és aztán majd teljes elapadását. A nyersanyagok felhasználást ma nemcsak csökkenteni nem tudjuk, hanem az energia felhasználásunk egyre nagyobb mértékben nő. A kőolajkészletek fogyatkozása egyre radikálisabb változásokat fog követelni az élet minden területén. Nem kellene azonban megvárunk az utolsó pillanatot, hogy változtassunk. A természet önmagában is rengeteg energiával lát el bennünket. Gondoljunk csak a nap, a szél vagy a víz energiájára. Ezen energiák megszelídítése és beépítése mindennapi életünkbe hamarosan létfontosságú üggyé fog válni. A törekvés végső célja, hogy a természeti erőforrások, és a mi energiaigényünk újra harmóniába kerüljön. Ezt ma már jól megközelíthetjük egy kisebb, kb. 30-50 házat magába foglaló területen, és minden akadály nélkül meg is lehet valósítani. A valóságban sajnos nem maga az ember fogja a változást személyes életvitelében véghezvinni, és nem is a társadalom, hanem először az új technológia. Az *intelligens technológia* lesz képes prezentálni, és a feltételeket biztosítani számunkra ahhoz, hogy az emberek újra visszatérhessenek az ökológiai harmóniába.

A házon belüli *gépészet és gépészeti technológia* meg fogja haladni minden eddigi elképzeléseinket. Az intelligens házat csak intelligens technológiai háttérrel lehet elképzelni, Az intelligens gépészetnek képesnek kell lennie lereagálni változó szükségleteinket és semlegesíteni abból fakadó szennyeződések. A telep hulladékának kezelési megoldása tehát megjelenik az egyes házakban is. A ház működését irányító rendszerre és annak technológiai hátterére pedig, csak az a gondolkodási és hozzáállási formula használható, amelyik szintén egységként kezeli a részt és az egészet, megteremtve így a harmóniát a külső és belső világgal. A rendkívül gyors technológiai fejlődés lehetőséget jelenthet még, hogy segítsen megoldani azon hétköznapi életminőségi problémáinkat, amik ma még egyrészt nem is tudatosak, másrészt kezelhetetlenek.

A beépített műanyagok, szerves oldószerek, vegyszerrel kezelt faanyagok, különböző elektromos vezetékekkel kibélelt falak, stb. nem lehet kerete egy természetes életnek. Egy spirituális struktúrán belül csak egy ugyanolyan szinten végiggondolt anyaghasználat, és új életminőséget képviselő házformálás képezhet újabb egységes rendszert önmagával és a környezetével. Nem elég beépíteni a már előbb említett energiatermelő, harmonizációt, elősegítő technológiákat, és az újrafelhasználó hulladék körforgási rendszereket egy házba. A természetes építőanyagok és burkolóelemek, - valamint: ami még igazán fontos - természetes tároló és rakodó egységek beépítése teremtheti meg az igazi, hétköznapi élményét egy „tisztá” életnek. E mellett a ház belső struktúrájának és külső-belső kapcsolati rendszerének is tükrözni kell a nagy telepstruktúra szellemiségét. A mi nagyban, az kicsiben. Ahogy fenn, úgy lenn. Építészeti feladat tehát az, hogy egy házat olyan teljes egységként kezeljünk anyaghasználatában és térformálásában, mint ahogyan magát ez egész település gondoljuk végig.

Egy ilyen struktúrájú szerkezet tervezésekor a fent említett tervezési elgondolások még nem adják ki a teljes rendszert, bár a mai „hagyományos” rendszerünk teljesnek találná. Azonban itt a teljesség eléréséhez még meg kell terveznünk a jövőt. A jövőnek épületben, illetve településben való megjelenítése vagy soha sem szokott még csak gondolatában sem megjelenni, vagy csak egészen kis időszakra korlátozódik. Ha viszont figyelembe vesszük, hogy két és félevenként a világ tudása megduplázódik, valamint, hogy egy évszázad alatt életformánk teljesen átalakult, és folyamatosan egyre gyorsuló ütemben alakul át (gondoljunk itt csak az autóra, mobilra, számítógépre, Internetre), akkor a mai tervezésnek a jövőt, mint egyik legfontosabb tényezőt igen is számításba kell vennie. Menjünk hát előre. Amikor egy intelligens ház jellegét fogalmazzuk meg, akkor *valójában jövőbeli önmagunkat* találjuk ki,

akik majd az új technika integrálásával új, tudásközpontú, tudásvezérelt életformát alakítanak ki. A tudásközpontú élet a következő években szükségképpen átformálja a házak, lakások belső szerkezetét és egyúttal a települések szerkezetét is. Ezt a folyamatot pedig az építészetnek nem egyszerűen követnie, hanem mindenképpen előre kell látnia. Ma olyan embereknek tervezünk, amilyenekké majd válni szeretnénk, mert a hétköznapi életünk mögött meghúzódó rendkívüli gyors fejlődés megadja nekünk ezt a biztonságot.

Összefoglalva *hagyományközpontú, természetes építőanyagokat használó, ökológiai harmóniát teremtő, intelligens technológiát alkalmazó, szellemi energiákat generáló, tudásvezérelt életmódot szolgáló*, a jelenlegi építési-berendezési költségeknél semmiképpen sem drágább, hanem inkább olcsóbb lakókerületet (családi házakból álló, tudásközpontú lakóközösségi parkot) szeretnénk Abán és később a kistérségben máshol is.

9. A többcélú kistérségi társulás munkaszervezete

Az önálló (tehát nem a székhely önkormányzat hivatala által működtetett) munkaszervezet csak *költségvetési szervként* (a tanács önálló költségvetési, gazdálkodási jogkörrel felruházott költségvetési intézményeként) működhet. Az önálló munkaszervezet megalakításával *kettős felelősséget* vállal fel a tanács, hiszen *egyfelől* alakít egy új költséghelyet, ami nem kevés pénzbe kerül a szervezetre irányuló jogszabályi követelmények miatt, *másfelől* ezzel a lépésével szűkíti a társulási önkormányzatok felé áramoltatható források keresztmetszetét. Ennek átgondolásánál figyelembe kell venni, hogy a rövid távon esetlegesen jelentkező kisebb „haszonnal” járó előnyöket szembe kell állítani a fenntartható fejlődés érdekében realizálható, közép és hosszú távon jelentkező nagyobb hozammal, melynek megszerzéséhez már szükséges egy *jól működő* munkaszervezet.

A kistérségi cselekvési térben tehát megjelent az *önálló munkaszervezet* megalakításának igénye, ami kifejeződhet többféle módon is, de mindig az ellátandó feladattal kell arányban állnia a szervezet strukturális jellemzőinek. Az elnyerhető, igényelhető normatív források is ösztönzik az átgondolatlan munkaszervezet alakítást. Kellő ismeret és körültekintés nélkül nem szabad olyan szervezetalakítási kijelentést tenni – mint ahogy az egyik kistérségi társulás elnöke tette –, hogy „kell egy vezető, egy pénzügyis, egy belső ellenőr, egy titkárnő és a vidékfejlesztési menedzser”, és ők majd minden feladatot ellátnak.

A munkaszervezet megalakításának indokoltságát legalább három pillérnek kell alátámasztania, ami *a kistérségi intézményi elemzésből, intézményépítési jövőképből és az intézményfejlesztési programokból* épül fel. A kistérségi intézmény rendszer fogalmát nem szabad azonosnak kezelni a munkaszervezet fogalmával, mert az az előbbi felépítésének egyik eszköze lehet a munkaszervezet.

Milyen *alapvető lépéseket* kell átgondolni a munkaszervezet megalakítása előtt?

1.) Megvalósítja-e a székhely önkormányzat hivatala - mindennapi munkája mellett - a kistérségi fejlesztési és szolgáltatási stratégiát, s ellátja-e a kistérség üzemeltetését, a társulási tanács igazgatási, pénzügyi-gazdasági, és koordinációs feladatait?

2.) Rendelkezik-e a megfelelő *elhelyezési és infrastrukturális* feltételekkel ahhoz, hogy kistérségi feladatokat ellásson, ügyfeleket fogadjon, tárgyalásokat tarthasson arra alkalmas helyen?

3.) Kielégíti-e a *humán erőforrás szükségleteiket*, kiválaszt-e megfelelő vezetőt és szakembereket, tud-e megfelelő bért fizetni munkájukért, s egyáltalán mennyi legyen a létszám? Melyek az elvárásaink a munkatársakkal szemben?

4.) Fedezi-e az *állami normatíva* a munkaszervezet működési és felhalmozási költségeit, ha nem, akkor miből pótoljuk a hiányzó részt?

5.) Összességében hol, miből, mennyi idő alatt, kikkel (felelős szakmai területvezetőkkel, vagy beosztottakkal, depolitizált vagy politikai munkatársakkal, esetleg ismerősökkel) és mikortól szervezzük az *önálló munkaszervezetet*?

A „Sárvíz” Többcélú Kistérségi Társulási Tanács a felsorolt pontokban *megfogalmazott lépéseket* az alábbiak szerint készítette elő:

- A társulási tanács belátta, hogy a polgármesteri hivatal a napi leterheltsége és az érdekeltségi rendszer hiánya miatt csak komoly nehézségek árán képes valamilyen jobb színvonalon teljesíteni a kistérségi feladatokat, ezért 2005. nyarán döntött az *önálló munkaszervezet* megalakításának kérdésében.

- Aba már 2004-ben megnyerte a munkaszervezet elhelyezési és infrastrukturális feltételeinek megteremtését szolgáló pályázatot, amellyel egy teljesen új, 17 személyes, tárgyalóval is ellátott, iroda-együttest épít fel Abán, és adja át a munkaszervezetnek 2006. márciusáig, amelynek terhei így a tagönkormányzatokat szintén nem sújtja.

- A társulási tanács humánerőforrás szükségletét kifejező elgondolását a kistérség fejlesztési és szolgáltatási *stratégiai programjai* segítették, mert az abban rögzített feladatokhoz tervezték meg a szervezeti felépítést, amelynek feladat- és forrás arányos feltöltését három éven belül határozták meg.

- A társulási tanács tudta, hogy a kistérség mutatóira számolt állami normatívák nem fedezik a feladatokhoz indokolt működési költségeket, ezért először csak öt fő feltöltését (elsősorban a szakterület-felelős vezetők kinevezését) támogatta, majd 2006-tól további öt státuszt engedélyezett, amit *egyrészt* a munkaügyi központ „Életpályakezdési” programjához kapcsolt a felsőfokú iskolai végzettségű munkatársak kiválasztása érdekében, *másrészt* pályázatokhoz és saját bevételhez kötötte a költségek növelését. A tanács ezen elvek alapján fogadta el a 2005. évi költségvetési koncepcióját, ami (a törvényi lehetőség ellenére) nem tartalmazza a szervezet működtetéséhez indokolt tagönkormányzati hozzájárulásokat.

A szervezés konkrét folyamata:

A társulási tanács és elnöke először a *munkaszervezet vezetésre* alkalmasnak vélt személyt keresett, de először nem a munkaszervezet vezetői beosztásba nevezte ki, hiszen ezt akkor szervezet hiányában nem is tehetné. A munkaszervezet megalakításának megszervezésére négy hónapot adtak, s *kilenc lépésben* határozták meg a teendőket.

1. Vegye át és szervezze meg az önkormányzati igazgatási feladatokat, készítse elő a tanácsuléseket, dolgozza ki az eljárás rendet.

2. Ismerje meg és ellenőrizze a megkötött szerződéseket, tegyen javaslatot módosításukra és finanszírozásukra, továbbá a szolgáltatók időszaki beszámoltatására.

3. Ismerje meg a pályázati rendszert és az elnyert, s folyamatban lévő pályázatokat, azok finanszírozási állapotát, teljesülésük helyzetét, továbbá végrehajtásukat szervezze meg és tájékoztassa a Tanácsot.

4. Készítse el a félévi költségvetési beszámolót és költségvetési határozat módosítást, tegyen javaslatot a pályázati pénzből történő irodatechnikai, informatikai és berendezési tárgyak beszerzésére a munkaszervezet részére.

5. Tegyen konkrét javaslatot a munkaszervezet megalakítására, a munkatársak kiválasztására és a szervezet alakításhoz szükséges alapokmányok tartalmára. Mutassa be, hogy a kistérségi stratégiát milyen szervezeti formában, milyen munkamegosztás, s többek között miből lehet legjobban teljesíteni.

6. Szervezze meg a munkaszervezet kapcsolatépítési és kapcsolat-fenntartási rendszerét, közben minden hivatalt és intézményt ismerjen meg, mutatkozzon be és mutassa be a szervezetépítési elképzelését a tagönkormányzatok testületének.

7. Dolgozzon ki javaslatot a kistérség érdekeit szolgáló pályázati lehetőségek kiszélesítésére a 2006. évi költségvetési törvényt érintő lehetséges módosítási javaslatok összeállítására.

8. Készítse elő a 2006. évi költségvetés koncepcióját, az új szervezet bér/létszám és dologi kiadásainak és költségvetési bevételeinek részletes tervét.

9. Tegyen javaslatot egy átfogó pályázati informatikai rendszer kiépítéséhez, figyelemmel a regionális és megyei pályázatokra.

Így jött létre a sárvízi többcélú kistérségi társulás – *ügynökség típusú*, de nem ügynökségnek nevezett – *munkaszervezete* 2005 novemberének végén.

10. Mi adaptálható más kistérségekben az abai és sárvízi kezdeményező kistérség tervezési módszertanából?